ODBORNÝ BANKOVÝ ČASOPIS
JÚN 2002
ROČNÍK 10

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA

BIATEC

6

DOMINANTA BRATISLAVY

Guvernér NBS Marián Jusko (tretí zľava) počas slávnostného príhovoru v prítomnosti Jozefa Migaša, predsedu NR SR (druhý zľava) a viceguvernérov NBS Eleny Kohútikovej (prvá zľava), Ivana Šramka (druhý sprava) a Evy Karasovej (prvá sprava), riaditeľky odboru sekretariát guvernéra.

Za účasti najvyšších predstaviteľov štátu, členov diplomatického zboru, organizácií zainteresovaných na výstavbe a predstaviteľov NBS sa dňa 23. mája 2002 uskutočnilo slávnostné otvorenie novej budovy ústredia Národnej banky Slovenska. Podujatia sa zúčastnili i ďalší pozvaní hostia – významní predstavitelia bankového a finančného sektora.

Vzácnych hostí privítal a slávnostný príhovor predniesol Marián Jusko, guvernér Národnej banky Slovenska. Vyzdvihol skutočnosť, že Národná banka Slovenska postavila túto budovu popri plnení mnohých dôležitých a náročných úloh vyplývajúcich z jej postavenia. Výkonom svojej menovej politiky prispievala k stabilizácii domáceho makroekonomického vývoja a zohrala významnú úlohu v procese postupnej integrácie Slovenskej republiky do medzinárodných finančných a ekonomických štruktúr.

V desiatom roku existencie centrálnej banky sa uvedením do prevádzky tohto mimoriadneho architektonického, stavebného a technického diela začína ďalšia etapa v jej živote. Účelné a reprezentatívne priestory umožnia efektívnejšie zabezpečenie funkcií centrálnej banky vyplývajúcich zo zákona o Národnej banke Slovenska.

–sb–

Foto: I. Paška

Predseda NR SR Jozef Migaš a guvernér NBS Marián Jusko pri slávnostnom prestrihnutí pásky.

Guvernér NBS M. Jusko pri podpise Listiny vydanej pri príležitosti otvorenia novej budovy ústredia NBS dňa 23. mája 2002. Pamätnú listinu podpísali tiež viceguvernérka NBS E. Kohútiková a viceguvernér NBS M. Šramko.

Guvernér NBS M. Jusko pri vkladaní pamätnej Listiny vydanej pri príležitosti otvorenia novej budovy ústredia NBS dňa 23. mája 2002 do základov budovy.

Vzácni hostia pri prehliadke budovy vystúpili i na heliport. Na obr. zľava: podpredseda vlády SR Ivan Mikloš, guvernér NBS Marián Jusko, primátor hl. mesta SR Bratislavy Jozef Moravčík, viceguvernérka NBS Elena Kohútiková a predseda Najvyššieho kontrolného úradu SR Jozef Stahl. V pozadí zľava: vrchní riaditelia NBS Pavol Hronec a Ján Mathes.

NA AKTUÁLNU TÉMU

Jana Kubicová, Bruno S. Sergi
Nezávislosť centrálnej banky a základné výzvy 2

Ing. Peter Andresič
Zhodnotenie výkonu menovej politiky NBS prostredníctvom obchodov na voľnom trhu v roku 2001 7

Ing. Stanislav Neumann
Analýza výsledku hospodárenia nefinančných organizácií 10

POSTREHY – PODNETY

doc. Ing. Edita Farkašová, CSc.
Regionálne aspekty pôsobenia priamych zahraničných investícií 13

Mgr. Soňa Babincová, PhDr. Ivan Paška, Pavel Kochan
Nová budova ústredia Národnej banky Slovenska 16

Ing. Tomáš Tőzsér
Názory na optimálnu inštitucionálnu štruktúru dohľadu nad bankami 18

LEGISLATÍVA

JUDr. Štefan Hrčka
Zákonná ochrana bankových vkladov sa postupne rozširuje aj na právnické osoby 22

PROFILY SVETOVÝCH EKONÓMOV

Ing. Anetta Čaplánová, PhD.
Gunnar Myrdal 26

GALÉRIA OSOBNOSTÍ

Mgr. Miloš Mazúr
Jozef Trnovec 29

INFORMÁCIE

Z rokovania Bankovej rady NBS 30
Slávnostné otvorenie novej budovy Národnej banky Slovenska 31
Vybrané ukazovatele hospodárskeho a menového vývoja SR 32

Sídlo redakcie časopisu BIATEC je od 11. 6. 2002 na novej adrese:
Národná banka Slovenska
Ul. Imricha Karvaša č. 1
813 25 Bratislava
Telefón: 02/5787 1111, 5865 1111

A full English-language version of this paper is available at the Web site of the National Bank of Slovakia: http://www.nbs.sk
Anglicá verzia časopisu je publikovaná na internetovej stránke Národnej banky Slovenska: http://www.nbs.sk

BIATEC
Odborný bankový časopis
jún 2002

Vydavateľ:
Národná banka Slovenska

Redakčná rada:
Ing. Marián Jusko, CSc. (predseda), Mgr. Soňa Babincová, PhDr. Eva Barlíková, Ing. Adam Celušák, CSc., prof. Ing. Irena Hlavatá, CSc., Ing. Štefan Králik, Ing. Jozef Kreutz, doc. Ing. Jozef Makúch, PhD., Ing. Miroslav Marenčík, doc. Ing. Anna Pilková, CSc. MBA, Ing. Monika Siegelová, doc. Dr. Ing. Vladimír Valach

Redakcia:
šéfredaktorka:
Mgr. Soňa Babincová ☎ 5787 2150
zástupkyňa šéfredaktorky:
Ing. Alica Polónyiová ☎ 5787 2153
výtvarná redaktorka:
Anna Chovanová ☎ 5787 2152

Adresa redakcie:
Národná banka Slovenska
redakcia BIATEC
Ul. Imricha Karvaša 1, 813 25 Bratislava
tel.: 5787 2150, 5787 2153, 5787 2152

e-mail: biatec@nbs.sk

Objednávky na inzerciu prijíma redakcia:
☎ 5787 2152

Počet vydaní: 12-krát do roka

Cena výtlačku:
19,10 Sk vrátane DPH + poštovné

Ročné predplatné:
229 Sk vrátane DPH + poštovné

Tlač:
i + i print, spol. s r. o.
Mlynské Luhy 27, 821 05 Bratislava

Objednávky na predplatné v SR a do zahraničia, reklamácie, distribúcia:
PONS, a. s., Záhradnícka 151,
821 08 Bratislava

Termín odovzdania rukopisov:
3. 6. 2002

Dátum vydania: 17. 6. 2002

Registračné číslo: MK SR 698/92
ISSN 1335 - 0900

Internet: http://www.nbs.sk

Foto na obálke: Mikuláš Červeňanský

Pamätné mince, ktoré vydala Národná banka Slovenska v roku 1997.

NEZÁVISLOSŤ CENTRÁLNEJ BANKY A ZÁKLADNÉ VÝZVY

Jana Kubicová[1] a Bruno S. Sergi[2]

Úvod

Desaťročie, ktoré prežívame, je nepochybne začiatkom historickej epochy vo vývoji v Európe. Západní politici robia závažné kroky, ktoré vedú k definitívnemu posunutiu východných hraníc súčasnej Európskej únie. Myšlienku politického a ekonomického rozšírenia Európy podporujú i politici strednej Európy. Nové výzvy, ktoré v dôsledku toho stoja pred nami všetkými, pobádajú domácich politických lídrov strednej Európy k zlepšeniu domácich ekonomických podmienok ako nástroja na zabezpečenie úspešnej konkurencieschopnosti v rozšírenej Európe. Na dôvažok musia obyvateľstvu poskytnúť predpoklady na zlepšenie životnej úrovne, tak aby členstvo v Európskej únii bolo trvalé a zmysluplné. Súčasné, rovnako ako i tie očakávané ekonomické výsledky sú skĺbené so stúpajúcim trendom celkového zotavenia hospodárstva.

Jedným z pilierov zdravej hospodárskej politiky štátu je nezávislá centrálna banka. Má významný vplyv a je schopná zaručiť stabilné makroekonomické prostredie prepojené so silným a spoľahlivým finančným systémom, ktorý by bol konkurencieschopný tak doma, ako i v priestore európskeho trhu.

Vzájomné vzťahy medzi európskymi "hráčmi" sa stále viac posilňujú v dôsledku vyšších objemov dovozov a vývozov, tesnejších väzieb medzi politickými inštitúciami i intenzívneho úsilia politikov o zabezpečenia členstva v EÚ. Vyššie zmienené osobitosti nás vedú k úvahám o legislatívnej úprave činnosti Národnej banky Slovenska (ďalej NBS), najmä tých ustanovení zákona o NBS, ktoré vypovedajú o nezávislosti centrálnej banky štátu.

Cieľom článku je prispieť k literatúre pojednávajúcej o problematike nezávislosti centrálnych bánk, a to dvoma spôsobmi. Po prvé, takmer všetci študujúci, ktorí sa bližšie zaoberajú výskumom problematiky nezávislosti centrálnych bánk, už využili tie prístupy a nástroje, ktoré sa v literatúre objavili v priebehu posledných dvoch desaťročí, aby určili nezávislosť menovej politiky. Po druhé, otázka nezávislosti centrálnych bánk, a teda aj Národnej banky Slovenska sa vo svetle blížiaceho sa vstupu do eurozóny stáva mimoriadne pôsobivou – k tejto otázke sa vrátime v závere článku.

Nasledujúcu analýzu sme uskutočnili v dvoch na seba tesne nadväzujúcich častiach. V prvej časti je uvedený prehľad rôznych prístupov k meraniu nezávislosti centrálnych bánk od vládnej moci. Následne, v druhej časti, aplikujeme na základnú legislatívu upravujúcu postavenie a úlohy NBS Sergiho (2000)[3] index nezávislosti. V závere uvádzame výzvy, ktoré sú pred nami, ako i závery o vplyve a dôsledkoch nezávislosti NBS na riadenie menovej politiky.

Prehľad literatúry

Literatúra, na ktorú sa odvolávame, má pôvod v osemdesiatych a deväťdesiatych rokoch 20. storočia, teda v období, keď ešte nefungoval Systém európskych centrálnych bánk – okrem pravidiel zavedených Európskym menovým systémom. V dôsledku toho niektoré otázky obsiahnuté v indexoch na meranie nezávislosti (známe z literatúry) v súčasnosti už strácajú zmysel pre krajiny patriace do eurozóny.

Problém nezávislosti centrálnej banky sa objavil prvýkrát v diele Badeho a Parkina[4] (1982). Po tejto práci nasledovali ďalšie, medzi nimi najvýznamnejšie boli najmä práce od Grilliho, Masciandareho a Tabelliniho[5] (1991), Cukiermana[6] (1992), Sergiho[7] (1994, 2000). Prehľad uvedenej literatúry je zhrnutý v tab. 1.

Pre skúmanie nezávislosti centrálnych bánk uvedených autorov bolo príznačné stanovenie určitých otázok – požiadaviek, resp. definičných znakov nezávislosti (pozri napríklad tab. 2, ľavý stĺpec) a následne sledovanie súladu príslušných zákonov upravujúcich činnosť centrálnych

[1] Ekonomická univerzita v Bratislave, e-mail: kubicova@dec.euba.sk

[2] University of Messina & Contemporary Europe Research Centre–University of Melbourne, e-mail: bsergi@unime.it. B. S. Sergi napísal článok ako časť výskumného projektu v období, keď navštívil Inštitút menových a finančných štúdií NBS v roku 2002. Touto cestou si dovoľuje poďakovať za pomoc Ing. Mariánovi Nemcovi, CSc., riaditeľovi inštitútu za výstižné komentáre, návrhy a priateľské prostredie nápomocné výskumu. Výskum je súčasťou širšieho projektu s názvom "Economic dynamics in Russia and in the countries of Central Europe", ktorý sa uskutočňuje na Univerzite v Messine.

[3] B. S. Sergi (2000): A New Index of Independence of 12 European National Central Banks: The 1980s and Early 1990s. Journal of Transnational Management Development, Vol. 5(2), s. 41 – 57.

[4] R. Bade a M. J. Parkin (1982): Central Bank Laws and Monetary Policy. Mimeo, University of Western Ontario.

[5] V. Grilli, D. Masciandaro and G. Tabellini (1991): Political and Monetary Institutions and Public Financial Policies in the Industrial Countries. Economic Policy, N. 13, s. 341 – 392.

[6] A. Cukierman (1992): Central Bank Strategy, Credibility, and Independence: Theory and Evidence. Cambridge, USA: The MIT Press.

[7] B. S. Sergi (1994): On the Statutory Autonomy of the Czech National Bank. Eastern European Economics, Vol. 32(5), s. 23 – 35.

Tab. 1 Prehľad použitej metodológie

	Typ váhy	Váha	Autor/-i	Rozšírenie	Štáty
I.	Pevné váhy	0 – 1	Bade & Parkin, 1982		12 OECD
		0 – 1		GMT, 1991	18 OECD
		0 – 1		Sergi, 1994	Česká rep.
II.	Stupnica váh	0 – 0,33 – 0,66 – 1	Cukierman, 1992		70 (rôznych)
III.	Rôzne váhy	0 – 1; 0 – 2; 0 – 3	Sergi, 2000		12 (EÚ)

bánk s danými požiadavkami. Bade a Parkin (1982) vypracovali dve rozdielne hľadiská nezávislosti, ktoré označili ako „finančná nezávislosť" a „politická nezávislosť". Do prvého indexu Badeho a Parkina (1982) boli medzi inými zahrnuté aj právomoc vlády stanoviť výšku platu členom bankovej rady, kontrolovať rozpočet centrálnej banky a rozhodovať o rozdelení zisku centrálnej banky. Druhý index týchto autorov zahŕňal právomoc menovať členov bankovej rady, účasť predstaviteľa vlády v bankovej rade a úlohu vlády v riadení menovej politiky.

Vo **fixnom prístupe** (pevné váhy) je každému faktoru priradená váha jedna alebo nula, kde jedna znamená kladnú odpoveď a nula znamená zápornú odpoveď. Teda vo fixnom prístupe sa používajú len váhy jedna alebo nula. Na určenie stupňa nezávislosti centrálnej banky bol potom prijatý jednoduchý postup kumulatívneho spočítavania priradených váh. Vysoká výsledná hodnota znamená vysoký stupeň nezávislosti.

Tento prístup používal pevné váhy, známe z počiatočných diel venovaných problematike nezávislosti centrálnych bánk. Neumožňoval zohľadniť skutočnosť, že jednotlivé faktory zahrnuté v jednotlivých otázkach môžu mať rôzny význam a dopad na riadenie menovej politiky. Zatiaľ čo Cukierman (1992) čiastočne zohľadnil takúto možnosť tým, že zaviedol novú škálu „jedna – nula", kde sú ale možné i váhy 0,33 a 0,66, a to v závislosti od odpovede na jednotlivú otázku, Sergi (2000) zaviedol rozdielnu úroveň váh medzi jednotlivými otázkami.

V nasledujúcom texte sa pokúsime objasniť nový prístup. Cukierman po prvýkrát zdôraznil potrebu zdokonalenia pevných váh, najmä v prípadoch porovnávania krajín s rôznou ekonomickou štruktúrou. Cukierman jednoducho prijal **metódu stupnice** (resp. škály) **váh** (t. j. 0 – 0,33 – 0,66 – 1).

V nadväznosti na to Sergi (2000) uvádza, že „takáto metóda možnosti voľby stupňa by sa nemala používať v jednotlivej otázke, ale medzi jednotlivými otázkami. Stratégia použitia rôznych váh (keď sa odkláňame od dovtedy bežného pravidla „jedna – nula") sa zdá byť vhodnejšia pre úspešné určenie stupňa nezávislosti centrálnej banky." (s. 48). Sergiho index „sa ukazuje ako vhodnejší v širšom analytickom kontexte porovnávania ekonomík na rôznom stupni vývoja, ako i tranzitívnych ekonomík" (s. 48).

V tomto článku aplikujeme Sergiho index (2000) s **variabilnými váhami,** pričom v tab. 2 a 3 uvádzame jeho politický a ekonomický index, ako i hodnotenie nezávislosti dvanástich európskych národných centrálnych bánk.

Tab. 2 Indexy nezávislosti centrálnej banky s použitím variabilných váh

	Politický index	Váha
1	Guvernér nie je menovaný vládou	1
2	Guvernér je menovaný na viac ako 5 rokov	2
3	Banková rada nie je menovaná vládou	1
4	Banková rada je menovaná na viac ako 5 rokov	2
5	Je možný otvorený konflikt medzi centrálnou bankou a vládou	1
6	Zákon neukladá povinnosť prijať predstaviteľa vlády za člena bankovej rady	2
7	Riadenie menovej politiky nevyžaduje predchádzajúci súhlas vlády	2
8	Centrálna banka má zákonom uloženú povinnosť zabezpečovať menovú stabilitu	3
	Ekonomický index	
1	Priame úvery vláde sa neposkytujú automaticky	2
2	Výška úrokov za poskytnuté priame úvery vláde je na trhovej úrovni	1
3	Centrálna banka poskytuje priame úvery vláde len dočasne	3
4	Objem priamych úverov vláde je obmedzený – limitovaný	2
5	Centrálna banka nie je účastníkom primárneho trhu za účelom financovania verejného dlhu	3
6	Diskontnú sadzbu stanovuje banková rada	3
7	Parity menových kurzov určuje banková rada	3

Prameň: Sergi (2000).

Tab. 3 Politická a ekonomická nezávislosť 12 európskych národných centrálnych bánk

	Politický index nezávislosti	Ekonomický index nezávislosti	Celkový index nezávislosti
Rakúsko	6	11	17
Belgicko	2	9	11
Dánsko	6	7	13
Francúzsko	4	8	12
Nemecko	12	14	26
Grécko	2	5	7
Holandsko	10	11	21
Írsko	7	9	16
Taliansko	6	5	11
Portugalsko	2	5	7
Španielsko	4	5	9
Veľká Británia	2	11	13

Prameň: Sergi (2000).

Politická a ekonomická nezávislosť NBS

V nadväznosti na predchádzajúcu analýzu určíme teraz súlad zákona o NBS s kritériami politického a ekonomického indexu nezávislosti (tab. 4).

POLITICKÝ INDEX

1) Guvernér nie je menovaný vládou

Guvernér NBS je menovaný prezidentom Slovenskej republiky. Prezident menuje guvernéra na návrh vlády, pričom návrh vlády schvaľuje Národná rada Slovenskej republiky. Guvernér sa po vymenovaní stáva zamestnancom NBS.

2) Guvernér je menovaný na viac ako 5 rokov

Funkčné obdobie guvernéra je päťročné. Členstvo v bankovej rade však môže trvať dve funkčné obdobia nasledujúce za sebou.

3) Banková rada nie je menovaná vládou

Banková rada má osem členov: guvernér, dvaja viceguvernéri, dvaja vrchní riaditelia NBS a traja ďalší členovia. Dvoch členov bankovej rady spomedzi vrchných riaditeľov NBS a troch ďalších členov bankovej rady vymenúva a odvoláva vláda na návrh guvernéra Národnej banky Slovenska.

4) Banková rada je menovaná na viac ako 5 rokov

Dĺžka funkčného obdobia bankovej rady sa zhoduje s dĺžkou funkčného obdobia guvernéra, t. j. 5 rokov. Podobne ako guvernérovi, možnosť činnosti v dvoch za sebou nasledujúcich funkčných obdobiach vyplýva zo zákona i ostatným členom bankovej rady.

Tab. 4 Súlad zákona o NBS s politickým a ekonomickým indexom nezávislosti

	Politický index					
	Znaky nezávislosti (politická oblasť):	**Pravda/ Nepravda**	**Podľa paragrafu***	**Pravda = 1 Nepravda = 0**	**Váha**	**Váha indexu**
1	Guvernér nie je menovaný vládou	N	§ 7/2	0	1	0
2	Guvernér je menovaný na viac ako 5 rokov	N**	§ 7/4,5	0	2	0
3	Banková rada nie je menovaná vládou	N	§ 7/3	0	1	0
4	Banková rada je menovaná na viac ako 5 rokov	N	§ 7/4	0	2	0
5	Je možný otvorený konflikt medzi centrálnou bankou a vládou	P	§ 7/10 + § 1/1, § 12/2, 3 + § 13	1	1	1
6	Zákon neukladá povinnosť prijať predstaviteľa vlády za člena bankovej rady	P	§ 8/4	1	2	2
7	Riadenie menovej politiky nevyžaduje predchádzajúci súhlas vlády	P	§§ 3, 4, 12	1	2	2
8	Centrálna banka má zákonom uloženú povinnosť zabezpečovať menovú stabilitu	P	§ 2	1	3	3
				Celkový politický index (max. 14)		**8**
	Ekonomický index					
	Znaky nezávislosti (ekonomická oblasť):	**Pravda/ Nepravda**	**Podľa paragrafu***	**Pravda = 1 Nepravda = 0**	**Váha**	**Váha indexu**
1	Priame úvery sa vláde neposkytujú automaticky	P	§ 25/1	1	2	2
2	Výška úrokov za poskytnuté priame úvery vláde je na trhovej úrovni	P	–	1	1	1
3	Centrálna banka poskytuje priame úvery vláde len dočasne	P	–	1	3	3
4	Objem priamych úverov vláde je obmedzený – limitovaný	P	–	1	2	2
5	Centrálna banka nie je účastníkom primárneho trhu za účelom financovania verejného dlhu	N	§ 23/b + § 26 + § 27/1,2 + § 31	0	3	0
6	Diskontnú sadzbu stanovuje banková rada	P	§§ 18, 20	1	3	3
7	Parity menových kurzov určuje banková rada	P	§ 28/a	1	3	3
				Celkový ekonomický index (max. 17)		**14**
				Celkový index nezávislosti (max. 31)		**22**

** v zmysle príslušného paragrafu zákona o Národnej banke Slovenska číslo 566/1992 Z. z., v znení zákona č. 149/2001 Z. z. s účinnosťou od 1. mája 2001*

*** Podľa ustanovenia § 49a ods. 2 poslednej novely zákona o NBS sa dĺžka funkčného obdobia členov bankovej rady, teda aj guvernéra, riadi právnymi predpismi platnými v čase ich vymenovania do tejto funkcie. Keďže do účinnosti novely z roku 2001 bola dĺžka funkčného obdobia guvernéra šestročná, funkčné obdobie súčasného guvernéra NBS je 6 rokov.*

5) Je možný otvorený konflikt medzi centrálnou bankou a vládou

Otvorený konflikt medzi vládou a NBS môže vzniknúť. Hoci v zákone nie je žiadne doslovné ustanovenie dokumentujúce toto tvrdenie, možno uviesť niekoľko situácií nasvedčujúcich nášmu tvrdeniu.

Po prvé, konfliktnú situáciu môže vyvolať napríklad úmysel odvolať člena bankovej rady. Ak by tento problém vznikol, nebolo by ho možné riešiť ani nariadením vlády, ale ani rozhodnutím bankovej rady. Riešenie konfliktu by pripadlo na nezávislú inštitúciu – súd.

Po druhé, v zmysle zákona o NBS centrálna banka pri plnení svojich hlavných úloh koná nezávisle. Pred poslednou novelou zákona o NBS, ktorá nadobudla účinnosť 1. mája 2001, prebiehala medzi odborníkmi diskusia o ponímaní a význame nezávislosti NBS[8]. Nezávislosť NBS je garantovaná ustanovením zákona až poslednou už zmienenou novelou. Po prvýkrát je nezávislosť centrálnej banky garantovaná zákonom, keď sa v §1 odsek 1 uvádza, že sa „Zriaďuje Národná banka Slovenska ako nezávislá centrálna banka Slovenskej republiky." V zmysle tohto ustanovenia NBS nemá povinnosť vo svojich rozhodnutiach zohľadňovať akékoľvek nariadenia iných subjektov, týkajúce sa menovej politiky.

Po tretie, o záveroch rokovania a o prijatých rozhodnutiach bankovej rady je vláda iba informovaná (nerozhoduje o nich). Na druhej strane NBS zaujíma stanovisko k návrhom predkladaným na rokovanie vlády, ktoré sa týkajú pôsobnosti NBS.

Po štvrté, NBS má úlohu poradného orgánu (bez rozhodovacích právomocí) voči vláde, a to v oblastiach svojej pôsobnosti.

Po piate, guvernér alebo ním poverený viceguvernér má právo (nie povinnosť) byť prítomný na schôdzach vlády.

6) Zákon neukladá povinnosť prijať predstaviteľa vlády za člena bankovej rady

Rokovanie bankovej rady je neverejné. Na rokovaní bankovej rady sa okrem jej členov môže zúčastniť člen vlády.

7) Riadenie menovej politiky nevyžaduje predchádzajúci súhlas vlády

Riadenie menovej politiky nie je podmienené súhlasom vlády a vláda neprijíma súhlasné stanoviská k menovej politike. NBS neplní žiadne vládne nariadenia v oblasti menovej politiky. NBS má v zmysle zákona povinnosť predkladať Národnej rade SR polročné správy o menovom vývoji (do troch mesiacov po skončení príslušného kalendárneho polroka) a ročné správy o menovom vývoji do piatich mesiacov po skončení príslušného kalendárneho roka. NBS je povinná zverejniť informáciu o menovom vývoji najmenej raz za tri mesiace. Rovnako je NBS povinná zverejňovať informácie o schválených zmenách menovej politiky.

[8] Pozri napríklad interview s guvernérom NBS M. Juskom, uverejnené pod názvom „Uplatňovanie stabilizačnej menovej politiky" v časopise Biatec č. 8/2000 na s. 30 – 32.

8) Centrálna banka má zákonom uloženú povinnosť zabezpečovať menovú stabilitu

Hlavným cieľom NBS je udržiavanie cenovej stability. Za týmto účelom NBS určuje menovú politiku, vydáva bankovky a mince, riadi, koordinuje a zabezpečuje peňažný obeh, platobný styk a vykonáva dohľad nad bezpečným fungovaním bankového systému a nad vykonávaním bankových činností.

EKONOMICKÝ INDEX

1) – 4) Priame úvery vláde

NBS poskytuje vláde služby, napríklad vedie príjmové a výdavkové účty štátneho rozpočtu, účty štátnych finančných aktív a pasív, účty štátnych fondov. NBS uskutočňuje platby z účtov štátneho rozpočtu, a to len do výšky súhrnného kreditného zostatku na týchto účtoch. Výška úrokovej sadzby, ktorou sa úročia prostriedky na účte štátneho rozpočtu sa určuje na základe písomnej dohody medzi NBS a Ministerstvom financií Slovenskej republiky. Najmä výrazný tlak zo strany Európskej komisie v priebehu prístupového procesu SR k EÚ vyústil do úplného zamedzenia poskytovania priamych úverov vláde. Po rokovaniach ku kapitole 11 (Hospodárska a menová únia), ktorá je súčasťou Acquis Communautaire, boli ustanovenia umožňujúce poskytovanie priamych úverov vláde v zákone zrušené. Priame úvery boli vláde poskytnuté niekoľkokrát v rokoch 1998 a 1999. Nakoľko v súčasnosti už nie sú poskytované žiadne priame úvery vláde, nie sú zmysluplné ani úvahy o výške úroku za ich poskytnutie, o dĺžke obdobia, na ktoré sa poskytli, alebo o ich objeme.

5) Centrálna banka nie je účastníkom primárneho trhu za účelom financovania verejného dlhu

NBS nakupuje a predáva iným bankám štátne obligácie a týmto spôsobom sa zúčastňuje na primárnom trhu pre financovanie verejného dlhu. Na základe dohody medzi Ministerstvom financií Slovenskej republiky a NBS môže NBS na základe poverenia a za dohodnutú odplatu vykonávať aj činnosti spojené so správou, splácaním a prevodmi štátnych dlhopisov. S cieľom zabezpečiť kurz pre štátne cenné papiere, NBS má právo vykonávať na účet emitenta ďalšie bankové obchody s právnickými osobami a poskytovať služby vrátane operácií na kapitálovom trhu. NBS môže predávať alebo nakupovať štátne obligácie alebo cenné papiere so štátnou zárukou, ktoré môže mať vo vlastníctve jeden rok. NBS taktiež vedie centrálny register krátkodobých cenných papierov s dobou splatnosti do jedného roka, emitovaných MF SR alebo NBS, používaných na krytie schodku štátneho rozpočtu alebo na usmernenie peňažného trhu.

6) Diskontnú sadzbu stanovuje banková rada

NBS môže požadovať, aby komerčné banky mali na účte v NBS uložené povinné minimálne rezervy. Úroveň diskontnej sadzby stanovuje NBS.

7) Parity menových kurzov určuje banková rada

NBS stanovuje a vyhlasuje kurz slovenskej koruny k cudzím menám.

Záver výskumu

Čo sa týka politickej nezávislosti, zistili sme, že základná právna norma, ktorou je zákon o NBS, poskytuje obom stranám – vláde i NBS – reálnu možnosť byť vzájomne dobre a podrobne informovanými o činnosti partnera, o jeho zámeroch, a poskytuje možnosť vzájomnej komunikácie medzi nimi. Vláda a NBS môžu konať ako rovnocenní partneri. Považujeme za dôležité, že žiadna strana nie je oprávnená konať mimo svojich kompetencií a prijímať rozhodnutia alebo opatrenia, ktoré sú vo výlučnej kompetencii partnera. Môžeme teda uzavrieť, že **NBS je politicky nezávislá.**

Čo sa týka ekonomickej nezávislosti, v prípade inflácie a jej možnej väzby na nezávislosť centrálnej banky existujú dve najvýznamnejšie riziká, ktoré by teoreticky mohli ohroziť menovú stabilitu: priame úvery vláde a fungovanie primárneho trhu.

Keďže priame úvery vláde nie sú povolené, potenciálne ohrozenie menovej stability z tohto dôvodu je nemožné.

Hoci NBS môže byť účastníkom primárneho trhu, v prípade vydávania štátnych obligácií alebo krátkodobých cenných papierov má iba úlohu sprostredkovateľa. Potom pravdepodobnosť, že deficit štátneho rozpočtu bude financovaný prostredníctvom vydávania peňazí do obehu je nízka. Riziko inflácie vznikajúcej v dôsledku nekrytého rastu peňažnej zásoby ako prostriedku na refinancovanie deficitu štátneho rozpočtu je nízke. Možno teda uzavrieť, že **NBS je tiež ekonomicky nezávislá.**

Ak porovnávame celkový index nezávislosti, ktorý NBS dosahuje (22), s výsledkami uvedenými v tab. 3, môžeme tvrdiť, že **úroveň nezávislosti NBS sa blíži k úrovni nezávislosti centrálnej banky Nemecka.**

Niekoľko poznámok k eurozóne

V priebehu posledných desaťročí sme boli v euroregióne svedkami dvoch významných skutočností. Na jednej strane došlo vo všetkých krajinách bývalého sovietskeho bloku ku kolapsu komunistických režimov. Na druhej strane politika Európskej únie – tak ako sa sformovala po prijatí Maastrichtskej dohody – umožňuje krajinám strednej Európy vstúpiť do Európskej únie. Obchodné toky a toky zahraničných investícií, ktoré nasledovali, viedli k výraznému „zmenšeniu vzdialenosti" medzi západnou a východnou časťou Európy. Úspešné zavŕšenie konvergencie oboch častí Európy si však vyžaduje prejsť ešte dlhý kus cesty.

Až do súčasnosti kandidátske krajiny uskutočňovali postupné kroky potrebné k prijatiu za člena EÚ[9] a veľká časť možného členstva spočíva na vyváženejšom menovom usporiadaní v štátoch východnej Európy. Teraz môžeme zhrnúť výsledky predchádzajúcej časti a poukázať na niektoré súvislosti.

1. Dosiahnutý stupeň nezávislosti NBS je súčasťou dobrej prípravy Slovenskej republiky na urýchlenie vstupu do európskej „arény". Pred koncom roku 2003, ktorý je míľnikom tohto desaťročia, bude prijaté konečné rozhodnutie a nie je vylúčené, že Slovenská republika bude zahrnutá do prvej prístupovej vlny. V skutočnosti by vylúčenie Slovenskej republiky z tohto procesu[10] bolo nezmyselné (eurobyrokrati môžu dospieť k záveru o vylúčení Bulharska a Rumunska z prvého kola).

2. Ihneď po vstupe SR za riadneho fungujúceho člena Európskej únie môže byť v princípe odporúčané ďalšie napredovanie k eurozóne, aj keď rozhodnutie, či sa stať novým plnohodnotným členom eurozóny by záviselo od mnohých faktorov. (Napríklad ak berieme do úvahy teoretický koncept tzv. Ballassa-Samuelsonovho účinku na jednej strane a na druhej strane možnosť eliminovať úrokovú prémiu a tým vytvárať nižšie reálne úrokové miery.) Takáto politika by vyžadovala uskutočňovanie takých opatrení, ako sú znižovanie spotreby vlády a urýchlenie ďalších štruktúrnych zmien – tie majú dopad na rovnovážnosť menového kurzu, ako na to poukazuje časť ekonomickej literatúry. A nakoniec, základnou „križiackou výpravou" v tomto ťažení by sa mala stať celková stabilita a sila finančného systému, nielen jednoduché inflačné cielenie.

3. Keďže prijatie kandidátskych krajín (hoci i nie v bloku) sa pravdepodobne skoro stane realitou, odporúčame tesnejšiu a užšiu spoluprácu medzi menovými autoritami kandidátskych krajín.

4. V prípade, že by sa pristúpenie za člena EÚ predĺžilo (t.j. 4 – 5 rokov), v dôsledku intenzívnejšej integrácie európskych trhov, ako i rastu vzájomných obchodných väzieb by sa úroveň inflácie priblížila k európskej úrovni, hoci rozdielne miery produktivity práce by mohli takéto zblíženie kompenzovať[11]. Čo sa týka krajín EÚ s nižšou úrovňou GDP, pôsobenie Balassa-Samuelsonovho účinku by malo vyústiť do ďalšej – dodatočnej inflácie v rozsahu 1 – 2 %. Naznačené súvislosti podporujú našu argumentáciu v prospech silnej oddanosti NBS širšiemu cieľu, ktorým má byť celková stabilita systému v porovnaní s jednoduchou antiinflačnou stratégiou.

Centrálna banka Slovenskej republiky stojí na začiatku neopakovateľného desaťročia. Jej úsilie sa musí pridržiavať cesty múdrosti a úplnej autonómie od vlády, s cieľom úspešne zaručiť potrebnú stabilitu a finančnú silu krajiny.

[9] K vývoju slovenskej ekonomiky pozri príspevok Eleny Kohútikovej (2002) 'Slovakia on the Road to a Market Economy', v publikácii G. Tumpel-Gugerell, L. Wolfe a P. Mooslechner: Completing Transition – The Main Challenges (s. 51 – 59), Berlin, Heidelberg and New York: Springer-Verlag.

[10] Pozri tiež Paul J. J. Welfens (2001): Stabilizing and Integrating the Balkans: Economic Analysis of the Stability Pact, EU Reforms and International Organizations, Berlin, Heidelberg and New York: Springer-Verlag.

[11] Podľa súčasných odhadov by bola elasticita reálneho menového kurzu vo vzťahu k rozdielnej produktivite práce približne jedna polovica.

ZHODNOTENIE VÝKONU MENOVEJ POLITIKY NBS PROSTREDNÍCTVOM OBCHODOV NA VOĽNOM TRHU V ROKU 2001

Ing. Peter Andresič, Národná banka Slovenska

Porovnanie úrokových sadzieb na medzibankovom trhu a kľúčových sadzieb NBS v roku 2001

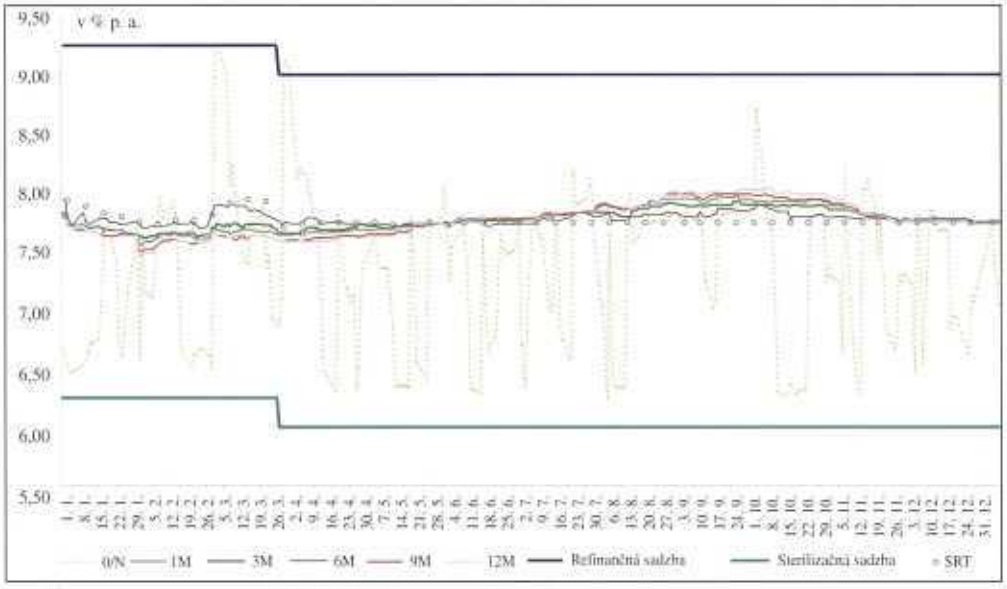

Rok 2001 bol v poradí druhým rokom uplatňovania výkonu menovej politiky založenom na riadení prostredníctvom úrokových sadzieb. Realizácia tohto cieľa pokračovala bez podstatnejších zmien v inštrumentáriu NBS. Ťažisko obchodov na voľnom trhu naďalej spočívalo v pravidelných štrnásťdňových tendroch realizovaných s týždňovou periodicitou. Stabilizáciu sadzieb peňažného trhu v rámci určitého pásma zabezpečovali marginálne sadzby NBS vo forme depozitnej a refinančnej facility pre jednodňové operácie s komerčnými bankami. S pravidelnou jednomesačnou periodicitou centrálna banka naďalej pokračovala v emisiách vlastných pokladničných poukážok ako jednej z foriem znižovania prebytku likvidity v bankovom sektore. Do zoznamu využiteľných nástrojov treba pripočítať aj tzv. rýchle tendre, operatívne realizovateľné na vyrovnanie krátkodobej likviditnej nerovnováhy v období medzi dvoma štandardnými tendrami, ako aj možnosť realizácie priamych obchodov s jednotlivými bankami. Uskutočnenie týchto foriem vstupov na medzibankový trh sa v roku 2001 nerealizovalo.

Samotný vývoj na peňažnom trhu bol naďalej poznamenaný pokračujúcim prebytkom likvidity a trvalým sterilizačným charakterom výkonu menových operácií realizovaných prostredníctvom jednotlivých foriem obchodov na voľnom trhu. Z hľadiska objemu sterilizácie možno hodnotený rok rozdeliť na tri obdobia s rozdielnou tendenciou vývoja.

Počas prvého obdobia, trvajúceho od začiatku roka do konca apríla, pretrvávala tendencia rastúcej likvidity v bankovom sektore a paralelne s tým sa zvyšoval objem sterilizačnej aktivity NBS. Skokovitý nárast sterilizačnej pozície v januári na úroveň 63,8 mld. Sk bol spôsobený najmä znížením percenta stanoveného na vytváranie povinných minimálnych rezerv bánk zo 6,5 % na 5 % hranicu. S účinnosťou od prvého kalendárneho dňa sa uvoľnilo do sektora touto formou približne 8,5 mld. Sk. V priebehu nasledujúcich mesiacov pokles priemerného denného stavu na súhrnnom evidenčnom účte SR, znižovanie objemu obeživa a nižší objem novoemitovaných štátnych cenných papierov voči splatnému objemu postupne zvyšovali prebytok prostriedkov a následne aj sterilizačnú pozíciu NBS. Ročné maximum 69,8 mld. Sk bolo dosiahnuté počas tohto obdobia v mesiaci apríl.

V druhom období, počnúc májom hodnoteného roku, sterilizačná pozícia NBS postupne klesala až na najnižšiu ročnú úroveň 42,3 mld. Sk, dosiahnutú za mesiac október. K tomuto výraznému poklesu prispela zvýšená emisná aktivita MF SR, ktoré najmä v máji a júni odčerpalo vo forme štátnych pokladničných poukážok a dlhopisov, resp. ich previsu nad splatnými objemami, čiastku 28,4 mld. Sk. Najvyšší odlev likvidity z bankového sektora bol zaznamenaný tiež v týchto dvoch mesiacoch, keď MF SR emisiami štátnych cenných papierov odčerpalo prostriedky vo výške 17,8 mld. Sk.

V treťom období, zahrňujúcom posledné dva mesiace roka, sa sterilizačná aktivita NBS opäť postupne zvyšovala. Decembrová úroveň sterilizačnej pozície 50,5 mld. Sk sa však napriek nárastu oproti predchádzajúcemu obdobiu nachádzala hlboko pod východiskovou úrovňou roku 2001.

Vývoj úrokových sadzieb na trhu medzibankových depozít, napriek zjavnej korelácii s vývojom sterilizačnej pozície zrejmej z grafického porovnania vývoja oboch veličín, ovplyvňovala úroveň kľúčových sadzieb centrálnej banky, osobitne limitná sadzba pre dvojtýždňový sterilizačný REPO tender. Zmeny jej aktuálnej úrovne, resp. očakávania spojené s jej

Vývoj depozitnej výnosovej krivky 2001

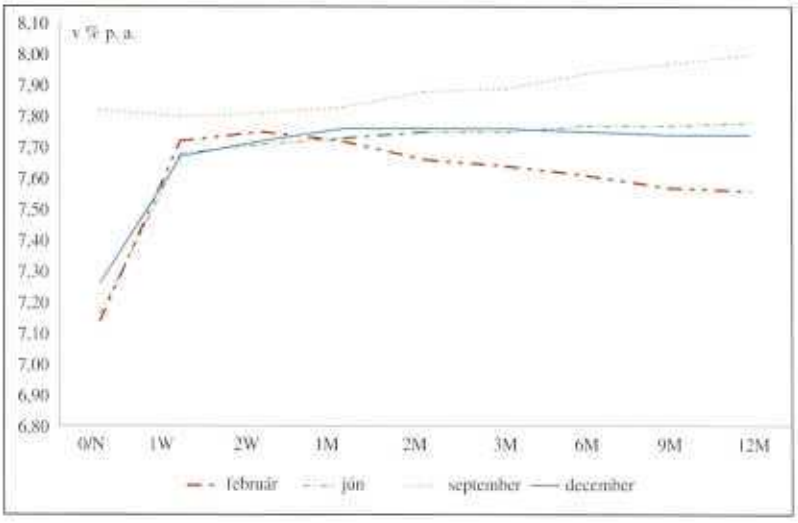

zmenou sa stali v roku 2001 postupne hlavným determinujúcim faktorom hladiny dlhodobých úrokových sadzieb.

Bankový sektor najmä pod vplyvom informácií o rozhodujúcich makroekonomických ukazovateľoch zviditeľňoval svoje očakávania o ďalšom vývoji kľúčových sadzieb NBS a úrokových sadzbách ako celku prostredníctvom tvaru výnosovej krivky na medzibankovom trhu. V priebehu roka sa tvar tejto krivky viackrát menil. Pod vplyvom úpravy kľúčových sadzieb z decembra 2000 na hodnotu 8 % pre limitnú sadzbu dvojtýždňového tendra a očakávaniach spojených s jej ďalším znižovaním nadobudla výnosová krivka inverzný charakter. V dôsledku tohto faktu dochádzalo aj v prvých dvoch mesiacoch roku 2001 postupne k zníženiu celkovej hladiny sadzieb, keď mesačné priemery v závislosti od jednotlivých kategórií sadzieb klesli v januári o 0,2 % a vo februári o ďalších 0,1 %. Priemer ročných sadzieb dosiahol v tomto období najnižšiu hodnotu v priebehu roka – 7,56 %.

Koncom marca NBS realizovala jedinú zmenu kľúčových sadzieb počas sledovaného roka. Sadzby pre depozitnú a refinančnú facilitu tvoriace tzv. koridor sa znížili o 0, 25 % na úroveň 6 %, resp. 9 % a limitná sadzba tendra bola stanovená na úroveň 7,75 %. Znížením kľúčových sadzieb sa ukončili očakávania bankového sektora v ďalšie znižovanie sadzieb a počas nasledujúceho obdobia sa táto zmena v očakávaniach prejavila v narovnávaní výnosovej krivky. Za mesiac jún nadobudla krivka úrokových sadzieb peňažného trhu rastúci tvar a zvýšila sa jej celková úroveň. V septembri hladina výnosovej krivky dosiahla najvyššiu úroveň, keď priemer ročných sadzieb dosiahol 8 %. Spolu s dosiahnutím tohto maxima sa v nasledujúcom období zmenil tvar výnosovej krivky na mierne inverzný. Dôvodom bola opätovná anticipácia znižovania sadzieb zo strany bankového sektora. Koncom roka sa pod vplyvom tohto vývoja výška priemerných úrokových sadzieb od jedného mesiaca do jedného roka dostala na úroveň stanovenej limitnej sadzby 7,75 %.

Krátke úrokové sadzby, t.j. sadzby pre denné, sedem- a štrnásťdňové prostriedky, neboli ovplyvňované očakávanými zmenami kľúčových sadzieb, ale ich aktuálnou výškou a situáciou v oblasti likvidity na peňažnom trhu. Tak ako v predchádzajúcich obdobiach, najcitlivejšie na denný vývoj na trhu reagovali jednodňové sadzby obchodované s valutou aktuálneho dňa (overnight), resp. jednodňové prostriedky obchodované s valutou nasledujúceho dňa (tomext). Vzhľadom na trvalý prebytok likvidity v bankovom sektore sa ich úrovne pohybovali najmä v spodnej časti koridoru ohraničeného sadzbou depozitnej facility NBS ako najnižšou sadzbou medzibankového peňažného trhu.

V priebehu roka, najmä v dôsledku krátkodobého nedostatku prostriedkov spôsobeného vyššou investičnou aktivitou bánk do štátnych cenných papierov, resp. sterilizačných aktivít NBS, dosiahli najkratšie úrokové sadzby aj stropnú hranicu koridoru, tvorenú sadzbou pre refinančnú facilitu NBS. Z grafického porovnania vývoja sadzieb možno vysledovať zmeny smeru jednodňových prostriedkov časovo spadajúcich do realizácie sterilizačného tendra NBS. Banky tak okamžitou úpravou najkratších sadzieb reagovali na objemový výsledok tendra, ktorý rozhodujúcim spôsobom ovplyvnil situáciu na trhu na najbližších sedem dní. Poklesy sadzieb na úroveň blízku depozitnej facility boli najmä v prvom kvartáli sprevádzané objemovo významnejšou realizáciou jednodňových úložiek v NBS. Realizované objemy boli priamoúmerné dĺžke trvania tohto poklesu. Jednodňové prostriedky v rámci všetkých obchodov uskutočnených na depozitnom trhu naďalej tvorili najvýznamnejšiu časť a ich podiel bol viac ako 75 %.

Podobnú časovú súvislosť medzi sadzbami a tendrom ako pri jednodňových sadzbách, ale s nižšími výkyvmi, dokumentoval aj vývoj druhej skupiny krátkych sadzieb – sedem- a štrnásťdňových prostriedkov. Periodický pohyb pozostávajúci z poklesu a následnej korekcie sadzieb na úroveň úrokového výsledku sterilizačného REPO tendra bol najzjavnejší v prvých dvoch mesiacoch roka. Keďže počas tohto krátkeho obdobia dochádzalo k výraznejším odchýlkam medzi priemernou sadzbou dosiahnutou v realizovanom tendri a limitnou sadzbou stanovenou pre tento typ operácie, úrokové sadzby takisto vykazovali zvýšenú elasticitu. Počnúc marcom sa v dôsledku zvýšenej akceptácie dopytu v tendroch stabilizovala jeho priemerná úroková sadzba mierne pod úrovňou limitnej sadzby platnej pre aktuálne obdobie. Tejto skutočnosti sa prispôsobili aj jedno-, resp. dvojtýždenné depozitné sadzby a zmiernili sa ich periodické výkyvy. Spolu s jednodňovými obchodmi tvorila táto kategória krátkych prostriedkov 80 až 85 % všetkých uskutočnených obchodov.

Pri realizácii menovej politiky formou obchodov na voľnom trhu sa v porovnaní s predchádzajúcim rokom uskutočnila jediná technicko-organizačná zmena, týkajúca sa časového predradenia aukcií štátnych cenných papierov pred sterilizačný tender NBS. MF SR spolu s NBS pristúpilo k tejto zmene v máji v dôsledku klesajúceho záujmu o investovanie do štátnych dlhopisov a štátnych pokladničných poukážok. Napriek faktu, že štátne dlhopisy, resp. štátne pokladničné poukážky a sterilizačné tendre si najmä z dôvo-

Intervencie NBS v roku 2001

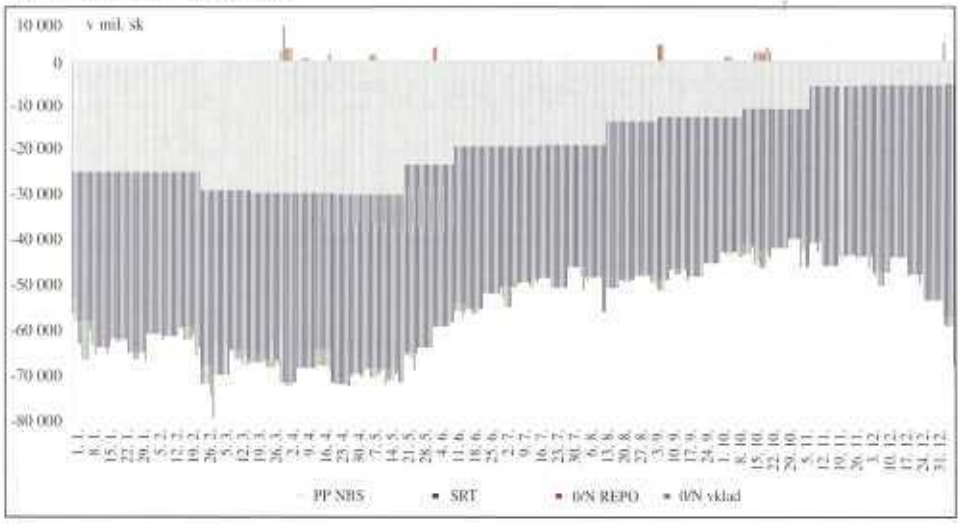

du rôznych dĺžok splatnosti z hľadiska investičných možností bezprostredne nekonkurovali, umožnilo toto nové usporiadanie centrálnej banke lepšie zohľadňovať aktuálnu likviditnú situáciu na medzibankovom trhu.

Počas celého roka dominovali sterilizačným aktivitám NBS pravidelné týždňové tendre, ktorých podiel sa počas prvých štyroch mesiacov pohyboval na úrovni 56 – 57 % z celkového objemu realizovaných obchodov na voľnom trhu. Uskutočňovali sa formou americkej aukcie so stanovenou limitnou sadzbou vyhlasovanou Bankovou radou NBS. Aukcia sa uskutočňovala v utorok a valutácia nasledujúci pracovný deň. Ako kolaterál pre tieto REPO obchody používala NBS vlastné pokladničné poukážky. Počnúc májom sa podiel tendrov ešte zvýraznil a koncom roka tvoril takmer 88 %. Dôvodom tohto posunu bolo postupné znižovanie podielu druhej najvýznamnejšej sterilizačnej aktivity NBS – emisií vlastných pokladničných poukážok. Zmena ich podielu súvisela s absorbčnou kapacitou komerčných bánk pre cenné papiere ako celok, ktorá sa najmä v priebehu druhej polovice roka – vzhľadom na zvýšenú emisnú aktivitu zo strany MF SR – postupne znižovala.

Podiel emisií pokladničných poukážok NBS bol najvyšší v marci, keď prekročil 43 %. Na rozdiel od tendrov sa spravidla realizovali len raz mesačne, pričom sa celkovo uskutočnilo 13 aukcií. Emisie mali štandardnú 84-dňovú dobu splatnosti a uskutočňovali sa formou tzv. holandskej aukcie bez stanovenej limitnej sadzby. Napriek tomu NBS ani v jednom prípade neakceptovala v aukciách vyššiu sadzbu ako limitnú sadzbu pre sterilizačný REPO tender, čo v období rastúcej výnosovej krivky na medzibankovom trhu malo vplyv na znižovanie záujmu komerčných bánk o túto formu investičnej aktivity.

Objemovo najnižší podiel tvorili obchody so splatnosťou v najbližší pracovný deň, t.j. depozitné úložky, resp. individuálne refinančné REPO obchody. Ich podiel na celkovej sterilizačnej aktivite NBS sa v priebehu roka pohyboval od 3,4 % (najvyššia hodnota za mesiac január) až po 0 % (za mesiac september). I napriek nízkemu objemovému významu bola úloha týchto tzv. standing facilities v sústave nástrojov nezastupiteľná, nakoľko umožňovali jednotlivým bankám individuálne dorovnávanie likviditnej pozície prostredníctvom obchodov s NBS. Súčasne sa tak vytváral koridor, resp. pásmo pre úrokové sadzby peňažného trhu.

Vzhľadom na celkový sterilizačný charakter výkonu menových operácií dominovali aj v rámci tejto skupiny nástrojov obchody znižujúce likviditu v bankách, t.j. depozitné úložky. V priebehu bežného mesiaca boli využívané len sporadicky a ich ťažisko sa sústreďovalo ku koncu mesiaca. Výnimku tvorili obdobia výraznejších denných nadstavov likvidity z dôvodu nízkej účasti v tendroch, prípadne náhlych a nepredikovaných prílevov zdrojov, keď banky takouto formou krátkodobo znižovali svoj prebytok.

Relatívne výnimočne sa využívala jednodňová refinančná facilita NBS. Iba počas dvoch mesiacov bankový sektor ako celok dorovnával svoju krátku pozíciu prostredníctvom refinančných obchodov. V ostatných sporadických prípadoch išlo o individuálne čerpanie v období vyrovnaného stavu v sektore. Pri realizácii refinačných REPO obchodov NBS akceptovala štátne pokladničné poukážky, štátne dlhopisy a poukážky NBS.

Napriek skutočnosti, že menové nástroje používané v roku 2001 boli formálne rovnaké ako v predchádzajúcom roku, kvalitatívne sa zmenil spôsob ich využívania. Podstatný posun v tomto smere sa uskutočnil v marci hodnoteného roku, keď NBS zmenila prístup pri akceptovaní dopytu v tendroch, resp. aukciách pokladničných poukážok.

V predchádzajúcom období NBS pri rozhodovacom procese viac presadzovala snahu o vyrovnávanie likviditných tokov v bankovom sektore v priebehu aktuálneho mesiaca. Formálnym vyjadrením tejto snahy bolo častejšie krátenie dopytu bánk v jednotlivých sterilizačných aktivitách. Táto skutočnosť sa odrazila v odchyľovaní priemernej úrokovej sadzby dosahovanej v tendroch od limitnej sadzby stanovenej Bankovou radou NBS. Zároveň sa tejto skutočnosti zo strany samotných bánk pripisoval signalizačný charakter ohlasujúci zmenu kľúčových sadzieb. Sprísnením výkonu menovej politiky formou väčšej akceptácie dopytu (aj za cenu možných refinančných dôsledkov) sa ukončilo roztváranie nožníc medzi oboma sadzbami. V ďalšom období sa priemerná sadzba stabilizovala jednu stotinu percenta pod úrovňou limitnej sadzby, čo prispelo k zvýšeniu dôveryhodnosti a akceptovateľnosti kľúčových sadzieb NBS. V dôsledku toho sa v ďalšom priebehu roka prepojenie kľúčových sadzieb NBS a sadzieb medzibankového trhu prehlbovalo, čoho dokladom bolo aj odvodzovanie dlhších dôb splatnosti depozitnej výnosovej krivky od limitnej sadzby tendra prostredníctvom porovnávania s tzv. efektívnou krivkou.

ANALÝZA VÝSLEDKU HOSPODÁRENIA NEFINANČNÝCH ORGANIZÁCIÍ

Ing. Stanislav Neumann
Ministerstvo financií Slovenskej republiky

Analýza bola vypracovaná z vybraného súboru účtovných výkazov právnických osôb, ktorý zahŕňa údaje za akciové spoločnosti, štátne podniky, spoločnosti s ručením obmedzeným a družstvá. Súbor neobsahuje údaje za subjekty v likvidácii alebo v konkurze, údaje z výkazov fyzických osôb účtujúcich v sústave podvojného účtovníctva, údaje z výkazov za v. o. s., komanditné spoločnosti, finančné a poisťovacie organizácie a subjekty s nedefinovanými kódmi OKEČ. V rokoch 1996 až 2000 podiel tohto súboru na celkovom počte výkazov uložených v databáze údajov DataCentra sa pohyboval okolo 85 % (tab. 1).

V roku 2000 súbor pozostával zo 43 484 podnikateľských subjektov, z toho bolo 20 967 ziskových a 22 517 stratových. Zatiaľ čo do roku 1998 prevažoval podiel ziskových podnikov nad podielom stratových, od roku 1998 nadobudli prevahu stratové podniky. Tendencia zvyšovania podielu stratových podnikov bola v roku 2000 vystriedaná medziročným rastom podielu ziskových podnikov.

Vo finančnom vyjadrení sa tento trend odzrkadlil súhrnne vo vývoji hospodárskeho výsledku (pred zdanením), ktorý sa v roku 2000 vymanil z klesajúcej tendencie. Z pohľadu diferenciácie na zisk a stratu sa to prejavilo v medziročnom prírastku zisku a v poklese straty. Treba poznamenať, že zo sledovaných rokov v roku 2000 prvýkrát medziročne poklesla strata (tab. 2).

V štruktúre tvorby hospodárskeho výsledku z hľadiska dynamiky vývoja bol v sledovanom období určujúcim predovšetkým hospodársky výsledok z finančných operácií, ktorý participoval na negatívnom vývoji do roku 2000 a svojou pozitívnou zmenou v roku 2000 ovplyvnil aj celkové zlepšenie vývoja hospodárskeho výsledku nefinančných organizácií.

Vôbec prvé medziročné zníženie celkovej straty z finančných operácií v roku 2000 (zo sledovaných rokov) spôsobil výrazný predstih rastu výnosov pred nákladmi z finančných operácií. Rast výnosov z finančných operácií bol rozhodujúcou mierou ovplyvnený rastom výnosovej

Tab. 1 Vývoj počtu podnikateľských subjektov v SR

Ukazovateľ		M.j.	1996	1997	1998	1999	2000
Podnikateľské subjekty		poč.	31 370	37 909	36 240	40 751	43 484
z toho:	ziskové		16 022	19 538	17 516	19 150	20 967
	stratové		15 348	18 371	18 724	21 601	22 517
	podiel ziskových	%	51,07	51,54	48,33	46,99	48,22
	podiel stratových		48,93	48,46	51,67	53,01	51,78

Zdroj: DataCentrum

Tab. 2 Vývoj hospodárskeho výsledku

Ukazovateľ	M.j.	1996	1997	1998	1999	2000
Hospodársky výsledok pred zdanením	mil.	23 990	2 182	–29 747	–35 474	–1 017
	Ind.*		9,10		119,25	2,87
z toho: zisk		64 955	61 086	46 248	53 292	66 600
			94,04	75,71	115,23	124,97
strata		–40 965	–58 904	–75 995	–88 766	–67 617
			143,79	129,02	116,81	76,17
Prevádzkový hospodársky výsledok		50 301	42 524	40 741	49 903	60 467
			84,54	95,81	122,49	121,17
Hospodársky výsledok z finančných operácií		–27 650	–41 089	–69 585	–79 977	–60 150
			148,60	169,35	114,93	75,21

Zdroj: DataCentrum
* rovnaké obdobie predchádzajúceho roku = 100

Tab. 3 Vývoj vybraných faktorov tvorby hospodárskeho výsledku

Ukazovateľ	M.j.	1996	1997	1998	1999	2000
Výnosy z prevádzkovej činnosti	mil.	1 427 408	1 667 206	1 604 028	1 780 934	1 980 590
	Ind.*		116,80	96,21	111,03	111,21
z toho:						
Výroba		820 827	958 149	968 472	1 061 830	1 208 929
			116,73	101,08	109,64	113,85
Výnosy z finančných operácií		57 458	80 779	85 823	99 644	127 501
			140,59	106,24	116,10	127,96
z toho:						
Tržby z predaja cenných papierov a vkladov		33 113	44 878	43 121	29 470	54 429
			135,53	96,08	68,34	184,69
Náklady z prevádzkovej činnosti		1 377 107	1 624 682	1 563 288	1 731 030	1 920 123
			117,98	96,22	110,73	110,92
z toho:						
Spotreba materiálu a energie		429 266	473 941	475 875	512 042	623 264
			110,41	100,41	107,60	121,72
Náklady finančných operácií		85 108	121 868	155 408	179 622	187 651
			143,19	127,52	115,58	104,47
z toho:						
Nákladové úroky		27 821	37 230	38 292	43 287	39 644
			133,82	102,85	113,04	91,58
Ostatné finančné náklady		12 752	21 991	27 744	45 129	43 617
			172,45	126,16	162,66	96,65
Tvorba rezerv na finančné náklady		4 603	8 351	24 979	30 175	32 205
			181,43	299,11	120,80	106,73

Zdroj: DataCentrum
* rovnaké obdobie predchádzajúceho roku = 100

položky „Tržby z predaja cenných papierov a vkladov". Medziročné zmiernenie rastu nákladov z finančných operácií spôsobil najmä pokles položiek „Nákladové úroky, „Ostatné finančné náklady", „Tvorba opravných položiek do finančných nákladov" a v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi aj relatívne nižší prírastok položky „Tvorba rezerv na finančné náklady" (tab. 3).

Z hľadiska objemu i dynamiky sa medziročný rast výnosovej položky „Tržby z predaja cenných papierov a vkladov" najvýraznejšie prejavil v odvetví „Doprava, pošta a telekomunikácie", čo súviselo najmä s predajom majoritného podielu v Slovenských telekomunikáciách nemeckému investorovi. Vzhľadom na to, že adekvátne vzrástla nákladová položka „Predané cenné papiere a vklady", výsledný vplyv tohto odvetvia na hospodársky výsledok z finančných operácií nebol významný. Zmena vo vývoji týchto položiek, ktorá v konečnom dôsledku prispela k medziročnému zníženiu záporného hospodárskeho výsledku z finančných operácií v roku 2000 sa uskutočnila v odvetviach „Obchod" a „Priemyselná výroba". Na strane výnosov to bol predovšetkým v prípade obchodných podnikov 40,5 % medziročný nárast položky „Tržby z predaja cenných papierov a vkladov" v roku 2000, po jej 20,6 % poklese v roku 1999. Na strane nákladov bola opačná tendencia, keď položka „Predané cenné papiere a vklady" v roku 2000 medziročne poklesla o 29,7 %, ale v roku 1999 vzrástla oproti roku 1998 o 1,4 %. Takmer podobná tendencia sa prejavila aj v prípade priemyselných podnikov.

Medziročný pokles položky „Nákladové úroky" súvisel s postupným znižovaním úrokových sadzieb, čo bolo výsledkom fiškálnej politiky a reštrukturalizácie finančného sektora.

Na medziročný pokles položky „Ostatné finančné náklady, ako aj na zmiernenie rastu položky „Tvorba rezerv na finančné náklady" v roku 2000 vplývala predovšetkým stabilizácia výmenného kurzu koruny oproti referenčnému euru. Rastový impulz však podporoval americký dolár, oproti ktorému slovenská koruna zaznamenala v roku 2000 historicky najslabšiu hodnotu na úrovni 52,70 SKK/USD.

Prevádzkový hospodársky výsledok po medziročných poklesoch do roku 1999 vzrástol v roku 2000 druhýkrát po sebe. Dynamika jeho medziročného rastu bola o 1,3 percentuálneho bodu nižšia ako v roku 1999. Na strane výnosov bol tento rast podporený predovšetkým medziročným rastom položky „Výroba", na strane nákladov zmiernenie dynamiky rastu prevádzkového hospodárskeho výsledku ovplyvnilo najmä razantné medziročné zvýšenie položky „Spotreba materiálu a energie".

Vzhľadom na to, že vývozné teritórium podnikateľskej sféry je v značnej miere prepojené s krajinami EÚ, medziročný rast výnosovej položky „Výroba" v roku 2000 bol ovplyvnený predovšetkým hospodárskym rastom v týchto krajinách. Podľa záverov štokholmského summitu Európska únia ako celok dosiahla v roku 2000 až 3,5 % rast HDP[1].

Rast nákladovej položky „Spotreba materiálu a energie" bol ovplyvnený najmä postupnou deregulaciou cien energií a prudkým nárastom cien ropy. Priemerná cena ropy Brent sa zvýšila zo 17,87 USD/b v roku 1999 na 28,39 USD/b v roku 2000.

Náčrt vybraných faktorov, ktoré ovplyvnia vývoj hospodárskeho výsledku v rokoch 2002 – 2003

Abstrahujúc od rôznych špecifických faktorov, ktoré pôsobia na jednotlivé podnikateľské subjekty (napr. podľa odvetví), sa pozornosť sústredila na tie, ktoré priamo alebo nepriamo ovplyvnia väčšinu podnikateľských subjektov.

Na medziročné zmiernenie rastu výnosov bude v roku 2002 pôsobiť predovšetkým spomalenie hospodárskeho rastu v krajinách významných obchodných partnerov nefinančných organizácií pôsobiacich na území SR. Zrýchlenie ekonomického rastu v týchto krajinách sa predpokladá v druhom polroku 2002.

Podniky, pre ktoré je rozhodujúci domáci trh, môžu očakávať zvýšený dopyt na základe rastu reálnych miezd súvisiaci s dočasným poklesom inflácie v roku 2002, znížením daní z príjmov, ako aj prostredníctvom rozširujúcej sa ponuky bankových produktov. Rast domáceho dopytu by mal čiastočne kompenzovať straty objemov odbytu v zahraničí.

Na strane nákladov sa prejavia účinky globálneho ekonomického spomalenia predovšetkým prostredníctvom poklesu svetových cien ropy. Po medziročnom znížení priemernej ceny ropy Brent v roku 2001 na 24,46 USD/b by jej úroveň mala v roku 2002 ďalej poklesnúť. Vývoj bude ovplyvnený najmä dodržiavaním dohody o obmedzení dodávok ropy medzi členskými a nečlenskými krajinami OPEC a predpokladaným oživením americkej ekonomiky v druhom polroku 2002.

K brzdiacemu nákladovému efektu v roku 2002 prispeje dočasné spomalenie deregulačného procesu. V nasledujúcom roku je možné očakávať výraznejší rozsah úprav regulovaných cien aj z dôvodu predpokladaného vstupu SR do EÚ v roku 2004.

Vzhľadom na prehlbovanie schodku bežného účtu platobnej bilancie, NBS zvýšila v apríli 2002 základné úrokové sadzby o pol percentného bodu, čo by nemalo význejšie ovplyvniť finančné náklady podnikovej sféry. Významnejší tlak na rast finančných nákladov by mohol vzniknúť neriešením rizík vo verejnom sektore.

Podľa bankárov[2] sa neočakáva zásadnejšia zmena v úverovej politike komerčných bánk. Rast úverových aktivít bude determinovaný kvalitou a tempom reštrukturalizácie podnikovej sféry a schopnosťou podnikateľských subjektov predkladať kvalitné projekty, pri ktorých budú banky ochotné podstúpiť úverové riziko.

Rastový impulz v nákladovej oblasti vytvára od roku 2001 dynamickejší rast dovozov, ktorý bude v roku 2003 podporený skrátením doby odpisovania nehmotného a hmotného investičného majetku. Vysoký podiel tovarov investičného charakteru na celkovom dovoze zároveň vytvára podmienky na dynamizáciu rastu výnosov po predpokladanom globálnom hospodárskom oživení.

Záver

Z pohľadu prognózovania vývoja súhrnného hospodárskeho výsledku podnikovej sféry je potrebné aspoň stručne poukázať na nasledujúce skutočnosti. Prvou je problematika účtovných výkazov a snaha podnikateľských subjektov minimalizovať účtovný zisk vo vzťahu k plneniu daňových povinností. Ďalšou je zložitosť kvantifikácie dopadu vplyvov ekonomického prostredia na vývoj jednotlivých položiek výnosov a nákladov nefinančných podnikov ako celku. V neposlednom rade je to vplyv dôležitých lokálnych faktorov, ktoré môžu výrazne ovplyvniť vývoj hospodárskeho výsledku (napr. privatizácia SPP, spustenie výroby automobilu Colorado v a. s. Volkswagen a pod.).

Z predpokladaného vývoja ekonomického prostredia, váh vplyvu jednotlivých položiek na tvorbu hospodárskeho výsledku pri abstrahovaní od mimoriadnych faktorov a rizík možno uvažovať o pravdepodobnom trende vývoja. V roku 2001 sa začali vytvárať predpoklady na pribrzdenie pozitívnej tendencie v hospodárení nefinančných organizácií z roku 2000, ktoré by sa mali prejaviť najmä v roku 2002. Súčasne v tomto roku by sa už mali vytvárať predpoklady na opätovné nadviazanie na pozitívny trend z roku 2000.

[1] Trend č. 13/2001

[2] Trend č. 51/2001.

REGIONÁLNE ASPEKTY PÔSOBENIA PRIAMYCH ZAHRANIČNÝCH INVESTÍCIÍ

doc. Ing. Edita Farkašová, CSc.
Ekonomická fakulta Technickej univerzity v Košiciach

Ukončenie ekonomickej transformácie stavia do popredia otázky týkajúce sa kvantity a kvality kapitálu potrebného na tento proces. V dôsledku nedostatku vlastných zdrojov nezastupiteľnú úlohu zohráva zahraničný kapitál. Cieľom príspevku je analyzovať vývoj prílevu priamych zahraničných investícií na Slovensko a ich úlohu v rozvoji regiónov.

Priamy zahraničný kapitál predstavuje pre ekonomiku Slovenska nezastupiteľné zdroje. Ministerstvo hospodárstva SR odhadlo, že predpokladaná investičná náročnosť procesu reštrukturalizácie a revitalizácie priemyslu v rokoch 1996 – 2000 je vo výške 216,9 mld Sk, z čoho vlastné zdroje podnikateľskej sféry predstavujú 150,7 mld Sk (69,5 %). Ďalšia nepokrytá časť dáva priestor pre iné zdroje, kde by zahraničný kapitál doplnený bankovými úvermi mal zohrať významnú úlohu.

Zahraničný kapitál vstupuje do ekonomiky v troch hlavných formách: ako priame zahraničné investície (PZI), portfóliové investície, zahraničné úvery a iné. Tieto kapitálové toky sa sústreďujú na kapitálovom účte platobnej bilancie, tovarové toky už etablovaných spoločných podnikov v krajine, t. j. spoločne vlastnených domácich a zahraničných partnerov, alebo v plnom vlastníctve zahraničných investorov sa pohybujú na bežnom účte platobnej bilancie.

Priame zahraničné investície majú rôzne vplyvy na ekonomiku prijímajúcich – hostiteľských, ako i materských krajín. Za najvýznamnejšie môžeme považovať tieto:

- pôsobenie na obchodnú a platobnú bilanciu,
- efekty zamestnanosti,
- pôsobenie na hospodársku štruktúru,
- regionálne efekty v mieste sídla podniku,
- medzinárodný transfer technológií a know-how.

Cieľom predkladaného príspevku je, okrem vývoja prílevu PZI na Slovensko, poukázať na skutočnosť, že podnikanie zahraničných investorov na našom území môže zohrať pozitívnu úlohu i v oblasti regionálnej politiky.

Vstup priamych zahraničných investícií

Vývoj vstupu PZI na Slovensko prebieha síce rastúcou krivkou, s rastom ktorej však nemôžeme byť spokojní. Významnejší nárast v roku 1996 bol spôsobený iba sprostredkovane, v dôsledku dodatočného predpisu: Opatrenia č. 4 NBS zo dňa 27. 5. 1996, podľa ktorého pobočky zahraničných bánk musia mať finančné prostriedky, ktoré majú charakter dlhodobého záväzku zahraničnej pobočky voči materskej banke vo výške minimálne 500 mil. Sk, čo za všetky pobočky predstavuje celkom 5 880,0 mil Sk. V rokoch 1998 a 1999 vývoj v tejto oblasti bol priaznivejší, ako to dokumentuje tabuľka č. 1.

Tabuľka č. 1: Prílev priamych zahraničných investícií [1] do SR v rokoch 1993 – 2000

	mil. Sk			
	Stav k 1. 1.	Netto zmena	Kurzové rozdiely	Stav k 31. 12.[4]
1994	15 342	8 744	246	24 332
1995	24 332	6 932	1 035	32 299
1996[2]	33 594	10 555	467	44 616
1997[3]	49 629	6 656	-272	56 013
1998	56 013	16 981	1 879	74 873
1999	74 873	14 081	781	89 735
2000	89 735	6 578	1 050	97 363

[1] Majetkový kapitál + reinvestovaný zisk
[2] Zmena metodiky – zaradenie CZK medzi konvertibilné meny
[3] Zmena metodiky – zaradenie kapitálu aj v Sk (v rokoch 1994 – 1996 len kapitál v zahraničnej mene
[4] V roku 2000 stav k 30. 6.

V porovnaní s našimi susednými krajinami je úroveň vstupu PZI na Slovensko stále nízka. Z hľadiska rozhodovania zahraničných investorov pre investovanie v konkrétnej krajine sú najvýznamnejšími kritériá hodnotenia výkonnosti hospodárstva, politického rizika, zahraničnej zadlženosti, úverového ratingu a prístupu k medzinárodným financiám.

V rámci hodnotenia hospodárstva je zohľadnený ekonomický rast, menová stabilita, vývoj bežného účtu platobnej bilancie, verejných financií a miera nezamestnanosti. Politické riziko je definované ako riziko nezaplatenia za poskytnuté tovary a služby, pôžičky, dividendy alebo zabránenie repatriácie kapitálu. Kategória neodráža dôveryhodnosť individuálnych obchodných partnerov v krajine. Kategória zahraničná zadlženosť odráža pomer dlhovej služby k exportu, pomer bilancie bežného účtu k HDP a pomer zahraničného dlhu k HDP. Úverový rating je priemerom raitingového hodnotenia krajiny Moody's, Standard & Poors a IBCA. Prístup k medzinárodným financiám hodnotí možnosť rýchleho prístupu krajiny na medzinárodné kapitálové trhy.

Hodnotenia uvedených ukazovateľov uvádza dvakrát ročne

Tabuľka č. 2: Stav PZI k 30. 6. 2000 – členenie podľa odvetvového smerovania

Použitý kurz: 45,416 Sk/USD	mil. Sk	mil. USD	%
Stav PZI spolu	97 363	2 143,8	100
Poľnohospodárstvo	145	3,2	0,1
Ťažba nerastných surovín	1 119	24,6	1,1
Priemyselná výroba	47 862	1 053,9	49,2
Výroba a rozvod elektriny a plynu	433	9,5	0,4
Stavebníctvo	1 811	39,9	1,9
Veľkoobchod a maloobchod	18 966	417,6	19,5
Hotely a reštaurácie	1 127	24,8	1,2
Doprava a spoje	3 105	68,4	3,2
Peňažníctvo a poisťovníctvo	19 131	421,2	19,6
Nehnuteľnosti a prenájom	3 168	69,8	3,3
Zdravotníctvo a sociálna starostlivosť	18	0,4	0,0
Ostatné verejné služby	478	10,5	0,5

aj Euromoney. Podľa neho bola bonita východoeurópskych krajín v marci roku 1994 zaznamenaná v nasledujúcom poradí: Česko 40, Maďarsko 44, Slovensko 64, Slovinsko 73, Poľsko 80 (číslo predstavuje udelené poradie z celosvetového hľadiska). V marci 1997 bolo poradie nasledovné: Česko 37, Slovinsko 38, Maďarsko 46, Slovensko 53, Poľsko 62 a v decembri 1997: Slovinsko 37, Česko 44, Maďarsko 45, Poľsko 48 a Slovensko 61.

Na základe uvedených údajov z konkrétnych krajín zaznamenáva Slovensko jednoznačne klesajúcu tendenciu v hodnotení. Naopak Poľsko a Slovinsko vykazujú výrazné zvýšenie a Česko a Maďarsko iba čiastočné zlepšenie v hodnotení.

Úroveň vstupu PZI do jednotlivých odvetví je z hľadiska ich štruktúry pomerne stabilná ako to dokumentujú čísla v tabuľke č. 2. Približne 50 % vstupuje do priemyselnej výroby a druhá polovica do služieb. Naďalej musíme konštatovať nízky vstup PZI do oblasti turistiky, dopravy a spojov.

Regionálna štruktúra priamych zahraničných investícií

Vplyvy, ktoré vychádzajú z PZI sú vždy závislé od druhu investícií a sociálno- ekonomických podmienok hostiteľskej a domácej krajiny. Poznáme tri typy PZI:

- trhovo orientované,
- nákladovo orientované,
- surovinovo orientované.

Trhovo orientované PZI sa môžu rozlišovať na základe cieľového trhu. Export z hostiteľskej krajiny môže byť smerovaný buď do materskej alebo tretej krajiny. V prípade trhovo orientovaných PZI je podstatným dôvodom veľkosť trhu, z ktorého tieto bezprostredne profitujú. Čím je väčší trh, tým je istota odbytu dlhodobejšia a opačne. Trhová orientácia sa obvykle kombinuje s nákladovou, nakoľko dopravné a výrobné náklady majú základný vplyv na ekonomickú efektívnosť pôsobenia PZI v danej oblasti. V tomto smere zohráva určitú úlohu aj trhová štruktúra. Trhovo orientovaným PZI sú vlastné i exportné motivácie. PZI tohto zamerania vyrábajú tovary s cieľom peňažného exportu do cudziny. Tieto investície nie sú nasmerované na jeden trh, ale využívajú celú škálu odbytových možností. Pri zavádzaní PZI tohto charakteru majú základnú úlohu nízke náklady – ako hlavná komparatívna výhoda, pričom tu dominujú predovšetkým nízke mzdy. Ďalšie úlohy v rámci trhovo orientovaných PZI môžu mať prvky ako: trhová prezentácia, požiadavky spotrebiteľov, imidž vyrábajúcej krajiny, nie v poslednej miere aj politicko-hospodárska stabilita.

Tabuľka č. 3: Stav PZI k 30. 6. 2000 – členenie podľa krajiny investora

Použitý kurz: 45,416 Sk/USD	mil. Sk	mil. USD	%
Stav PZI spolu	97 363	2 143,8	100
Nemecko	21 524	473,9	22,1
Rakúsko	19 757	435,0	20,3
Holandsko	14 451	318,2	14,8
USA	11 982	263,8	12,3
Česká republika	8 017	176,5	8,2
Veľká Británia	5 819	1281	6,0
Francúzsko	3 874	85,3	4,0
Taliansko	2 079	45,8	2,1
Maďarsko	1 382	30,4	1,4
Cyprus	1 299	28,6	1,3
Ostatné krajiny	7 179	158,1	7,4

Pri nákladovo orientovaných PZI nákladové motivácie sú často kombinované s inými. Úroveň miezd sa často kombinuje s úrovňou dosahovanej produktivity práce. U výrobne orientovaných PZI tu pristupujú i ďalšie požiadavky, ako sú energetická disponibilita a jej ceny, technológia výroby, ekológia a odborová politika.

Surovinovo orientované PZI sú motivované obstarávaním surovín v cudzine pre materskú krajinu. Ďalším dôležitým motívom v tomto prípade je, že v rámci vlastnej výroby je zabezpečená väčšia istota v plynulosti dodávok než prostredníctvom bežného zahraničného obchodu, ďalej možnosť zníženia nákladov a využitia rôznych výhod v hostiteľskej krajine. V určitých prípadoch iný prístup k surovinám ani nie je možný.

Hostiteľské krajiny získavajú vytvorením spoločnej alebo stopercentne vlastnenej zahraničnej organizácie možnosť získania moderných technológií, know-how, ktoré by si z vlastných zdrojov sami nemohli zaobstarať, ďalej získajú pracovné miesta a v mnohých prípadoch aj zlepšenie sociálnych podmienok v danej oblasti a pod.

Slovensko ako hostiteľská krajina je v oblasti PZI, vzhľadom na nedostatok surovinových zásob a malý trh zaujímavá pre PZI nákladovo orientované, kde výraznou motiváciou sú naše nízke mzdy. Často ide o kombináciu PZI s exportnou motiváciou,so strategickou polohou Slovenska a s využitím zavedených tradičných obchodných vzťahov s okolitými stredoeurópskymi krajinami.

V rozvinutých ekonomikách sa na základe dlhoročného vývoja vstupu PZI zovšeobecnili skúsenosti ich prílevu do jednotlivých regiónov danej krajiny a ich vplyvu na konkrétny regionálny rozvoj. Voľba určitého regiónu pre PZI môže byť náhodná alebo vopred vybraná. Z regionálneho hľadiska sa v ekonomickej literatúre rozoznávajú priame investície typu „targeted", „imidentál" a „domestic".

V rámci „targeted" sú PZI priamo určené pre konkrétny región a investor doposiaľ v danej oblasti ešte neinvestoval. V rámci „imidental" investor obvykle preberá určitú už zabehnutú firmu. V popredí záujmu investora je predmetná firma, a nie konkrétny región. „Domestic" investícia predstavuje vstup a usadenie zahraničnej firmy, ktorá má za cieľ expanziu na trh v hostiteľskej krajine.

Teória regionálnej deľby PZI predpokladá, že popri všeobecných miestnych výhodách musia pre PZI existovať špecifické regionálne výhody, ktoré sú pre zahraničných investorov atraktívnejšie ako tie ostatné. Všeobecne platí, že PZI si v hostiteľskej krajine vyberajú menej rozvinuté regióny. Majú na to rad dôvodov:

- zahraniční investori pre svoje podnikanie potrebujú povolenie vlády hostiteľskej krajiny, ktoré je v mnohých prípadoch podmienené so zabezpečením rozvoja určitého regiónu krajiny,
- zahraniční investori sa snažia budovať image dobrých občanov a práve výber miesta podnikania v žiadanom regióne pomáha budovať dobré meno firmy,
- v niektorých regiónoch môžu byť zahraničné podniky jediným lokálnym zamestnávateľom, čo ovplyvňuje výšku mzdových nákladov,
- zahraniční investori sa koncentrujú hlavne na priemyselné odvetvia, ktoré sú relatívne miestne nezávislé, preto ich možno usmerniť do želaných regiónov.

Hostiteľská krajina môže takto pomerne silne ovplyvniť svoj regionálny rozvoj.

Slovenská republika za sledované obdobie vstupu PZI zaznamenala v regionálnej oblasti takmer opačné tendencie než tie, ktoré sme uviedli v úvodnej časti regionálnych aspektov v hosťujúcej krajine. Tento odlišný vývoj je dôsledkom skutočnosti, že zahraničný kapitál vstupuje do krajiny s nedostatočne vybudovanou komplexnou infraštruktúrou a z pohľadu zahraničných investorov s nie dostatočne vhodnou štruktúrou priemyslu.

Miera rozmiestnenia zahraničného kapitálu na Slovensku podľa krajov je veľmi nerovnomerná. Sústreďuje sa asi 60 % v Bratislavskom kraji.

Tabuľka č. 4: Stav PZI k 30. 6. 2000 – členenie podľa krajov

Použitý kurz: 45,416 Sk/USD	mil.Sk	mil.USD	%
Stav PZI spolu	97 363	2 143,8	100
Bratislavský kraj	58 762	1 293,9	60,4
Trnavský kraj	9 229	203,2	9,5
Trenčiansky kraj	5 935	130,7	6,1
Nitriansky kraj	3 716	81,8	3,8
Žilinský kraj	2 912	64,1	3,0
Banskobystrický kraj	4 361	96,0	4,5
Prešovský kraj	3 324	73,2	3,4
Košický kraj	9 124	200,9	9,4

Cieľové presmerovanie PZI do odľahlejších regiónov by mohla priniesť diferenciácia daňových, finančných a iných kombinovaných výhod z regionálneho hľadiska, a to na základe záujmových oblastí vychádzajúcich z celospoločenských potrieb ekonomiky. Osobitný význam pre regionálny rozvoj má vstup veľkých zahraničných investícií, ktoré v mnohých prípadoch evokujú ďalšie vyvolané investície v hostiteľskej krajine, ktoré sa vytvárajú z oblasti domácich podnikov. V danom prípade ide o tzv. multiplikačné efekty s výrazným vplyvom na regionálny rozvoj. K masovejšiemu vstupu veľkých investícií treba dodať, že tieto si vyžadujú náročnejšie podmienky a záruky než malé a stredné podniky. Veľké zahraničné organizácie majú vždy charakter strategického záujmu a sú umiestňované v takých lokalitách, ktoré umožňujú ich dlhodobé a efektívne fungovanie. Z makroekonomického pohľadu ide o vytváranie priaznivej ekonomickej klímy v kombinácii s politickou a sociálnou stabilitou. V ostatných podmienkach – okrem uvedenej náročnosti na komplexnú infraštruktúru – ide aj o ponuku kvalifikovanej (relatívne lacnej) pracovnej sily a schopnosti domáceho trhu absorbovať časť produkcie. Pre veľké zahraničné investície má svoj význam aj dlhodobosť platnosti legislatívnych predpisov. Zatiaľ u nás táto podmienka nie je dostatočne dôveryhodná.

Záver

Možno konštatovať, že rozsah zahraničných investícií na Slovensku v súčasnom období nespĺňa očakávania, a to nielen našej podnikovej sféry, ale ani hospodársko-politických orgánov. Slovensko potrebuje vytvoriť veľmi konkurenčnú investičnú klímu, aby prilákalo PZI takého druhu, aké by si mohlo a malo želať. Nakoľko domáci trh je malý, Slovensko musí zostať exportne orientovaným hospodárstvom. V súlade s tým musí pritiahnuť i exportne orientovaných investorov. V tejto oblasti Slovensko čelí veľmi tvrdej konkurencii. Konkurenčné štáty Slovenska – Česko a Maďarsko, sú považované za najlepšie investičné miesta medzi transformujúcimi sa hospodárstvami. Poľsko poskytuje veľký domáci trh a taktiež sa považuje za dobré miesto na vytvorenie základne pre export.

Na druhej strane aj to málo PZI, ktoré do našej ekonomiky doteraz vstúpilo, predovšetkým do výrobnej sféry, možno na základe doterajších skúseností hodnotiť pozitívne. Jednoznačne to platí pre tie naše podniky, ktoré si svojho zahraničného partnera zvolili po dôkladnom prieskume. V týchto prípadoch nastal výrazný posun smerom k zefektívneniu predmetnej výroby.

Literatúra:

1. Ferenčíková, S., Michník, Ľ., Šesták, J.: Priame zahraničné investície, Bratislava, Sprint, 1997.
2. Materiály Štatistického úradu SR, 2000.
3. Šimková, H.: Problémy populačného vývoja v regiónoch východného Slovenska. In.: Scientific Papus of the Univerzity of Pardubice, ISBN 80-7194-232-4.

Nová budova ústredia Národnej banky Slovenska

Dňa 23. mája 2002 bola slávnostne otvorená nová budova ústredia Národnej banky Slovenska. Nachádza sa v územnom obvode Bratislava I – Staré Mesto, v priestore vymedzenom ulicami Mýtna, Vazovova, Slovanská a Ulicou Imricha Karvaša (bývalá Starohorská). Svojím priestorovým, ale predovšetkým technickým vybavením vytvára pre pracovníkov NBS optimálne podmienky na plnenie všetkých funkcií centrálnej banky.

Urbanistické a architektonické riešenie stavby vzišlo z verejnej súťaže, do ktorej sa prihlásilo 24 súťažných návrhov. Porota vytvorená z 21 uznávaných odborníkov z oblasti architektúry, stavebníctva a špecialistov z bankovej sféry a NBS vybrala ako víťazný architektonický návrh autorov Ing. arch. Martina Kusého a Ing. arch. Pavla Paňáka. Víťazný projekt sa začal realizovať v novembri 1996. Architektonické a stavebné riešenie budovy je účelné, kultivované a efektné. Spĺňa najmodernejšie technické a ekologické kritériá, ako aj najvyššie nároky na úspornosť prevádzky budovy a kvalitu pracovného prostredia.

Základným architektonickým kompozičným princípom novostavby NBS je kontrast pevnej horizontálnej podstavy a z nej vyrastajúcej veže. Nižšia horizontálna časť budovy vytvára priestor na plnenie prevádzkových funkcií centrálnej banky vyplývajúcich zo zákona NR SR č. 566/1992 v znení neskorších predpisov. Je tu tiež kongresová sála a výstavné priestory. Priestorovo je táto časť budovy komponovaná okolo atraktívnej ústrednej dvorany s vyššou zeleňou. Vo výškovej časti sú pracoviská administratívneho charakteru. Významnou súčasťou architektonického a priestorového konceptu novostavby je zeleň ako integrálna súčasť vybraných priestorov.

Projekciu zabezpečovali výlučne slovenské firmy. Zhotoviteľom diela bolo Združenie H – V – Z (Hydrostav, a. s., Bratislava, Váhostav, a. s., Žilina, ZIPP, s. r. o., Bratislava). Inžiniersku činnosť zabezpečovalo Združenie Inžiniering (Keramoprojekt, a. s., Trenčín, Keraming, v. o. s., Trenčín, Chempik, a. s., Bratislava).

Nová budova ústredia Národnej banky Slovenska je v slovenských podmienkach neobvyklou náročnou stavbou, a to nielen svojou výškou, impozantným architektonickým riešením, ale i nárokmi na materiálové zabezpečenie, stavebno-technologické postupy, na koordináciu všetkých subdodávateľov v období jej výstavby a dokončovania. Novú budovu NBS možno tiež považovať z hľadiska jej architektonicko-urbanistického riešenia za prínos pre centrálnu zónu hlavného mesta, nachádzajúcu sa v blízkosti ústredných orgánov SR.

Pripravili: S. Babincová, foto: I. Paška, P. Kochan

Technické parametre budovy:

Budova má 33 nadzemných podlaží a 3 podzemné podlažia.

Výška budovy	111 m²
Zastavaná plocha	6 272 m²
Úžitková plocha	56 492 m²
Podlažná plocha	69 119 m²
Kapacita budovy	1 005 pracovníkov

Nová adresa ústredia Národnej banky Slovenska:

Ul. Imricha Karvaša č. 1
813 25 Bratislava
Telefón: 02/5787 1111, 5865 1111

Zábery z interiéru

1. Pracovné priestory guvernéra NBS
2. Rokovacia miestnosť Bankovej rady NBS
3. Kongresová sála
4. Kancelária zamestnancov NBS
5. Dvorana so zeleňou
6. Jedáleň

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA

NÁZORY NA OPTIMÁLNU INŠTITUCIONÁLNU ŠTRUKTÚRU DOHĽADU NAD BANKAMI

Ing. Tomáš Tőzsér
Ekonomická univerzita v Bratislave

Paralelne s novými vývojovými tendenciami na európskych finančných trhoch sa v akademických a odborných kruhoch Európskej únie (EÚ) vedú diskusie o optimálnej inštitucionálnej štruktúre a funkčnej organizácii regulácie a dohľadu sektora finančných služieb. Slovensko ako štát uchádzajúci sa o členstvo v EÚ sa prostredníctvom novej legislatívy snaží o štandardizáciu prostredia svojho finančného sektora. Jeho integrálnou súčasťou je aj štátna regulácia a dohľad nad podnikaním finančných spoločností. Jednou z aktuálnych otázok v rámci problematiky efektívnej finančnej regulácie a dohľadu je otázka inštitucionálneho usporiadania dohľadu nad bankovým sektorom.

Centrálne bankovníctvo a finančný dohľad

Funkcia finančného dohľadu všeobecne zahŕňa širokú škálu úloh, ktoré je možné zhrnúť do troch skupín:

- výkon podnikania, ktorý sa hlavne sústredí na vydávanie a vynucovanie dodržiavania pravidiel realizácie obchodu vo vzťahu s klientmi a zvereňonanie informácií finančnými inštitúciami o svojom podnikaní,
- obozretný dohľad zameraný na mikroekonomickú úroveň, kde spadajú všetky úlohy dohľadu na diaľku a dohľadu na mieste zameraných na obozretné a rozumné podnikanie finančných inštitúcií s cieľom ochrany vkladateľov a ostatných retailových veriteľov,
- obozretný dohľad orientovaný na makroekonomickú úroveň, ktorý zahŕňa činnosti zamerané na monitorovanie systémového rizika a na včasnú identifikáciu možných hrozieb pre finančnú stabilitu ako celok, ktoré môžu prameniť z trhovej infraštruktúry, nových makroekonomických trendov a vývojových trendov na finančných trhoch.

Bankový dohľad sa vo veľkej väčšine krajín sústredí hlavne na znižovanie pravdepodobnosti nastatia situácie bankovej insolventnosti, čím sleduje cieľ predísť narušeniu stability celého finančného systému. Toto zameranie bankového dohľadu súvisí s faktom, že systémové riziko je v prípade bánk (predovšetkým veľkých bánk) oveľa relevantnejšie ako napr. v prípade poisťovní. Naproti tomu, aktivity v oblasti ochrany investorov sú len zriedka súčasťou mandátu centrálnych bánk.

Trendom v posledných rokoch je postupný presun právomocí bankového dohľadu zpod centrálnych bánk a ich integrácia do jednej, samostatnej inštitúcie dohľadu (single regulator)[1]. Pre tieto agentúry je naopak vo všeobecnosti typické klásť silnejší dôraz na ochranu spotrebiteľov pri súčasne slabšej angažovanosti sa v monitorovaní systémového rizika.

Neexistuje však jasný konsenzus v otázke roly centrálnych bánk v dohľade nad bankovým sektorom o čom svedčí aj fakt, že v polovici štátov EÚ sú funkcie centrálnej banky ako realizátora menovej politiky a funkcia výkonu bankového dohľadu oddelené a v druhej polovici skombinované (tabuľka 1). Kým v niektorých krajinách boli centrálne banky zbavené zodpovednosti za dohľad, v mnohých štátoch sú na ňom legitímne zainteresované.

Argumenty v prospech dohľadu v réžii centrálnych bánk

Existujú tri skupiny argumentov za kombináciu funkcie bankového dohľadu a centrálneho bankovníctva (v zmysle jeho hlavnej funkcie nositeľa menovej politiky):

- synergické efekty vyplývajúce z kombinácie funkcií,
- otázka systémového rizika,
- nezávislosť a odborná činnosť.

Synergické efekty vyplývajúce z kombinácie funkcií bankového dohľadu a centrálneho bankovníctva súvisia so špecifickými informáciami, ku ktorým má centrálna banka privilegovaný prístup z titulu autority dohľadu. Takéto

[1] Nórsko založilo konsolidovanú inštitúciu finančného dohľadu už v roku 1986, Dánsko v roku 1988, Švédsko v roku 1991, Veľká Británia a Island v roku 1999 a množstvo ďalších krajín pristúpilo k tomuto kroku alebo sa ho chystá urobiť v blízkej budúcnosti (napr. Nemecko, Rakúsko a Švajčiarsko).

Tabuľka 1: Dohľad nad bankovníctvom, o. c. p. a poisťovníctvom v Európe, Severnej Amerike, Japonsku a Austrálii

Krajina	Bankovníctvo	o. c. p.	Poisťovníctvo
B	BS	BS	I
DK	M	M	M
D	B	S	I
GR	CB	S	I
ESP	CS	S	I
F	B/CB	S	I
I	CB	S	I
IRL	CB	CB	G
LUX	BS	BS	I
NL	CB	S	I
A	G	G	G
P	CB	S	I
FIN	BS	BS	I
SW	M	M	M
UK	M	M	M
CH	BS	BS	I
CZ	CB	SI	SI
H	M	M	M
N	M	M	M
SR	CB	SI	SI
PL	CB	S	I
SLOE	CB	S	G
ISL	M	M	M
USA	B/CB	S	I
J	M	M	M
AUS	BI	S	BI
CAN	BI	S	BI

Poznámka: CB = centrálna banka; BS = bankový a o.c.p. dohľad; M = celosektorová jednotná agentúra dohľadu; B = špecializovaný bankový dohľad; BI = integrovaný dohľad nad bankovníctvom a poisťovníctvom; S = špecializovaný dohľad o. c. p.; I = špeciálny dohľad nad poisťovníctvom; SI = integrovaný dohľad nad o .c. p. a poisťovníctvom, G = vládne oddelenie (department).
Zdroj: Challenges to the Structure of Financial Supervision in the EU. Report of a CEPS Working Party, 2000.

dôverné informácie zohrávajú dôležitú rolu pri dohľade nad správnym fungovaním platobného systému a kontrole bezpečnosti trhových infraštruktúr, čo má pozitívny efekt na hladký priebeh riadenia menovej politiky. Prístup centrálnych bánk k dôverným informáciám bankových subjektov je dôležitý aj pri realizácii analýz zameraných na identifikáciu systémového rizika. Pre centrálnu banku sú dôverné informácie o finančnej situácii bánk nevyhnutné na to, aby sa predchádzalo morálnemu hazardu zo strany bánk v prípade, že centrálna banka plní funkciu veriteľa poslednej inštancie. Peek a kol. (1999) predložili empirické dôkazy, že dôverné informácie bankového dohľadu o finančnej situácii amerických bánk umožňujú presnejšie odhady inflácie a nezamestnanosti, vďaka čomu môže centrálna banka uskutočňovať primeranejšiu menovú politiku. Je možné argumentovať tým, že relevantné informácie môže centrálna banka získať priamo od samostatnej inštitúcie dohľadu, ak ju o to požiada. Rýchlosť dodania a kvalita interpretácie týchto informácií však môže byť ohrozená, hlavne v krízových stavoch.

Z pohľadu majiteľov (akcionárov) banky, čím menší objem nimi vloženého kapitálu podlieha riziku podnikania, tým menšia je ich potencialna strata v prípade krachu. Vďaka pákovému efektu cudzích zdrojov však prípadné zisky môžu byť veľmi vysoké (ROE s hodnotou 2 % je pomocou pákového efektu možné transformovať do ROA o hodnote 100 až 200 %). Neobozretne riadené banky majú teda tendenciu k držbe krátkodobých pasív (napr. lacných primárnych vkladov) a dlhodobých aktív (neobchodovateľných a málo likvidných úverov s vyšším výnosom). Ak sa napr. v dôsledku cyklického hospodárskeho vývoja úvery prestanú splácať, pri takejto neregulovanej štruktúre aktív a pasív nasleduje krach s finančnými následkami hlavne pre drobných vkladateľov. Následky však môžu mať aj rozsiahlejší, systémový charakter (ohrozenie stability celého hospodárstva v dôsledku narušenia dôvery v bankový systém ako celok). Banky tiež zohrávajú dôležitú rolu pri realizácii menovej politiky centrálnej banky ako súčasť jej transmisného mechanizmu. Špecifický charakter podnikania komerčných bánk v systéme frakčného rezervného bankovníctva a ich „verejnoprospešná" funkcia konfrontuje banky, ale aj verejnosť s existenciou **systémového rizika**[2]. Nutnosťou predchádzať tomuto riziku v záujme udržiavania hospodárskej stability je ekonomicky rozumná úroveň regulácie bankového podnikania ospravedlniteľná a racionálne zdôvodniteľná.

Aj v krajinách, kde funkcie dohľadu sú alokované mimo centrálnych bánk, centrálne banky ostávajú zodpovedné za systémovú stabilitu. Naproti tomu, samostatné agentúry dohľadu sa orientujú hlavne na vzťahy medzi finančnou inštitúciou a jej klientmi s cieľom ochrany spotrebiteľa (tieto činnosti zaberajú 70 % pracovného času zamestnancov britskej agentúry dohľadu Financial Services Authority). Podľa Briaulta však nie je racionálne oddeľovať makro a mikro aspekty dohľadu v dvoch osobitných agentúrach, pretože spolu úzko súvisia a ich predmetom je často rovnaká udalosť a jej následky.

Nezávislosť a odborná vedecká činnosť sú významnými aktívami, ktorými centrálne banky disponujú a môžu nimi prispieť k efektívnemu dohľadu. Požiadavka vybaviť autority dohľadu uspokojivým stupňom nezávislosti v ich činnosti je zakotvená v Základných princípoch účinného

[2] Je ťažké rozhodnúť, s fungovaním ktorých finančných inštitúcií je systémové riziko najčastejšie spojené. Niektorí autori sú za „širokú" systémovú reguláciu, keďže množstvo rôznych firiem môže potenciálne spôsobiť systémové poruchy. Užší okruh firiem spadajúci pod systémový dohľad môže vážne narušiť súťaživosť v sektore finančných služieb, pretože spotrebitelia môžu preferovať také firmy, v ktorých budú ich vklady chránené.

výkonu bankového dohľadu vypracovaného Bazilejským výborom pre bankový dohľad. Taká nezávislosť centrálnych bánk, ktorá garantuje ochranu pred politickými vplyvmi aj pri výkone funkcií bankového dohľadu veľkou mierou prispieva k prevencii pred nadmernými spoločenskými stratami, ktoré sú výsledkom nekompetentného zasahovania do výkonu dohľadu s cieľom uspokojiť individuálne politicko-ekonomické záujmy. Nezávislosť však v demokratických podmienkach nemôže existovať bez zodpovednosti a neznamená úplné vylúčenie pôsobenia vlády v prípade kríz, na riešenie ktorých sú použité peniaze daňovníkov. S tým súvisí jeden z argumentov na odňatie právomocí bankového dohľadu centrálnym bankám a ich prevod na samostatnú inštitúciu dohľadu: jedine vláda, nie centrálna banka má byť zodpovedná za poslednú finančnú podporu bánk v núdzi. V poslednom období sa totiž schopnosť centrálnych bánk realizovať záchranné operácie zhoršuje, pretože finančná náročnosť týchto akcií presahuje možnosti centrálnych bánk, resp. súkromného sektora[3]. Svedčia o tom dôkazy zo začiatku 90-tych rokov vo Fínsku, Nórsku a Švédsku, ale aj prednedávnom v Taliansku a Francúzsku. Jedinou alternatívou bolo spoľahnúť sa na zdroje daňovníkov, čo viedlo k požiadavke politickej kontroly nad funkciami bankového dohľadu[4].

Argumentom v prospech kombinácie bankového dohľadu a centrálneho bankovníctva je všeobecné uznanie centrálnych bánk ako zdroja kvalitného výskumu a analýz v oblasti bankovníctva a celého finančného sektora. Ich aktívna prítomnosť na finančných trhoch danej krajiny im poskytuje dobrý obraz o fungovaní a štruktúre domáceho finančného trhu.

Argumenty v prospech oddelenia bankového dohľadu a centrálneho bankovníctva

V prospech presunu právomocí bankového dohľadu pod samostatnú jednotnú inštitúciu finančného dohľadu mimo centrálnej banky existujú nasledujúce argumenty:

- možný konflikt záujmov a morálny hazard,
- konglomerácia poskytovateľov finančných služieb a zahmlievanie funkčných rozdielov medzi jednotlivými finančnými produktmi,
- potreba predchádzať sústredeniu nadmerného rozsahu právomocí v centrálnych bankách.

Konflikt záujmov medzi plnením funkcií nositeľa menovej politiky a súčasne dohľadu nad bankovým sektorom môže viesť k voľnejšej menovej politike aká by bola potrebná k splneniu cieľa cenovej stability. Tým by sa dal impulz k rastu inflácie len z dôvodu, aby centrálna banka predišla vážnejšiemu narušeniu finančného zdravia konkrétnej banky. Centrálna banka môže utrpieť stratu dôveryhodnosti zapríčinenú chybami pri výkone bankového dohľadu, čo môže ohroziť aj kredibilitu jej menovej politiky. V skutočnosti empirické dôkazy nepotvrdzujú spomínané teoretické argumenty.

Podstata argumentu **hrozby morálneho hazardu** spočíva v možnosti, že komerčné banky pôjdu do nadmerného rizika pri svojej investičnej činnosti. Banky počítajú s tým, že v prípade krízy centrálna banka, aby predišla poškodeniu svojej reputácie a zakryla prípadné chyby vo výkone dohľadu, zasiahne poskytnutím likvidity alebo manipuláciou s úrokovými sadzbami. S týmto argumentom úzko súvisí aj fakt, že ostatné banky môžu alokáciu zdrojov centrálnej banky za preferenčných podmienok do banky v núdzi vnímať ako porušenie podmienok súťaživosti. Zmiernením týchto argumentov môže byť prax pri poskytovaní núdzovej likvidity proti kolaterálu komerčnej banky pri spravodlivých (aj penalizačných) úrokových sadzbách.

V prípade kandidátskych krajín sú však predchádzajúce dva argumenty z dlhodobého hľadiska irelevantné, resp. ich význam je znížený vhľadom na perspektívu zániku menovo-politických funkcií národných centrálnych bánk s ich začlenením sa do eurozóny. Navyše, hrozba morálneho hazardu je oveľa vypuklejšia v súvislosti s legislatívnym a právnym prostredím štátu (slabá vymáhateľnosť práv veriteľov, nedostatočná právna úprava a ochota vyvodzovania materiálnej a trestnoprávnej zodpovednosti akcionárov a manažérov bánk za straty a škody spôsobené nekompetentným riadením, zlá legislatíva v oblasti ochrany vkladov).

Často sa objavujúcim argumentom v prospech vytvorenia jednotnej inštitúcie finančného dohľadu s včlenenými právomocami bankového dohľadu je **proces konglomerácie** v sektore finančných služieb. V dôsledku finančných inovácií, technologického rozvoja a liberalizácie trhov sa postupne zastierajú funkčné rozdiely medzi jednotlivými inštitúciami finančného sektora, dochádza k ich konglomerácii[5], internacionalizácii a zintenzívňuje sa ich vzájomné trhové súťaženie. Výsledkom sú nové hybridné

[3] Existujú empirické dôkazy o tom, že ak je dohľad v kompetencii centrálnej banky, sú častejšie na riešenie prípadných kríz použité privátne zdroje.

[4] Takáto požiadavka však nemá ďaleko od politického alibizmu. Ak majú mať politici dosah na rozhodnutia o opatreniach v oblasti bankového dohľadu, mali by zároveň niesť explicitne (zákonom) určenú zodpovednosť za straty spôsobené chybami a nedostatkami pri výkone bankového dohľadu. Rovnakú zodpovednosť by mali niesť aj pracovníci (politicky) nezávislého bankového dohľadu (poznámka autora).

[5] Finančné konglomeráty sú výsledkom fúzií a akvizícií, najčastejšie medzi bankami a obchodníkmi s cennými papiermi a medzi bankami a poisťovňami. Sú to skupiny vlastnícky prepojených firiem, ktoré podnikajú v minimálne dvoch hlavných oblastiach sektora finančných služieb.

(komplexnejšie) finančné produkty a s nimi súvisiace nové metódy distribúcie a predaja. Jednotná integrovaná agentúra dohľadu je v týchto podmienkach efektívnejšia pri monitorovaní širokej škály rizík spojených s podnikaním veľkých finančných skupín, umožňuje výraznú úsporu nákladov spojených s reguláciou a dohľadom na oboch stranách a ľahšie predchádza nežiaducim duplicitám a prekrývaniu regulačných úloh.

Hoci mnoho krajín vo svete pristúpilo k vybudovaniu jednotnej inštitúcie dohľadu a ďalšie štáty sa na to intenzívne pripravujú, funkcia systémového dohľadu naďalej ostáva v réžii centrálnych bánk. Je teda zrejmé, že cesta kvalitného dohľadu a regulácie je cestou jedného inštitucionálne integrovaného a nezávislého regulátora. Posledný argument však jednoznačne nevylučuje, že touto inštitúciou by nemohla byť aj centrálna banka. Práve naopak. Hoci vo svete nie je príliš bežné, že centrálne banky zodpovedajú za dohľad a reguláciu obchodníkov s cennými papiermi a poisťovní (tabuľka 2), niektoré krajiny (Írsko, Singapúr) vzhľadom na špecifiká svojho právneho a ekonomického prostredia a spomínaný trend vo finančnom biznise pristúpili k inštitucionálnej a funkčnej integrácii regulácie a dohľadu svojich sektorov finančných služieb v centrálnej banke. Argument proti nadmernému sústredeniu právomocí v rukách centrálnych bankárov súvisí s možným narušením základného princípu demokracie o kontrole a rovnováhe, dodržiavaním ktorého sa má predchádzať možnému zneužitiu právomocí verejných činiteľov. S tým súvisí aj ďalší argument, podľa ktorého čím viac funkcií centrálna banka plní, tým je vystavená väčšiemu politickému tlaku, čo môže viesť k „podmývaniu" nezávislosti jej menovej politiky. Práve táto nezávislosť je v niektorých prípadoch interpretovaná ako nedemokratická.

Funkčná a personálna nezávislosť centrálnej banky pri výkone menovej politiky, účinky ktorej majú dopad na celé obyvateľstvo daného štátu, však garantuje ochranu pred rozhodnutiami ovplyvnenými politickou krátkozrakosťou, a tým prispieva k cenovej stabilite, za ktorú centrálna banka nesie zodpovednosť pred parlamentom, a teda nepriamo pred celým obyvateľstvom.

Záver

Dohľad a regulácia bankových inštitúcií prispieva k zabezpečeniu stability vo finančnom sektore odhliadnuc od toho, kto tieto funkcie plní. Existuje množstvo argumentov pre a proti zlúčeniu funkcií dohľadu a nositeľa menovej politiky v centrálnej banke.

Hoci spôsob inštitucionálneho usporiadania dohľadu nad bankovým sektorom v tej-ktorej krajine závisí od politických, ekonomických a kultúrnych podmienok daného štátu, trendom sa javí byť budovanie konsolidovaných jednotných autorít finančného dohľadu na báze cieľovo alebo rizikovo orientovaného prístupu. Centrálne banky však naďalej ostávajú zodpovedné za systémovú stabilitu, resp. systémový dohľad celého finančného sektora. Tento trend funkčného a inštitucionálneho usporiadania finančného dohľadu je odrazom vývoja na finančných trhoch a vo finančnom sektore, kde vplyvom integrácie trhov, finančných inovácií a technologického pokroku dochádza k procesom konglomerácie a stieraniu funkčných rozdielov medzi rôznymi druhmi finančných služieb.

Úroveň kvality finančného, resp. bankového dohľadu, medzi iným danú aj jej inštitucionálnou štruktúrou, do značnej miery ovplyvňuje stabilitu a výkonnosť finančného (bankového) sektora, a tým aj celého hospodárstva.

Tabuľka 2: Dohľad nad bankami 1999 (údaje v percentách)

	Centrálna banka	Mimo centrálnej banky
Len banky	51	6
Banky a o. c. p.	6	5
Banky a poisťovne	13	11
Banky, poisťovne a o. c. p.	2	6
Spolu	72	28

Rozsah vzorky : 123 krajín
Zdroj: Consolidated Supervision In Theory And Practice. DAFFE/CMF, 2001.

Literatúra

1. The Role of Central Banks In Prudential Supervision. ECB, 2001.
2. Challenges to the Structure of Financial Supervision in the EU. Report of a CEPS Working Party, 2000.
3. Consolidated Supervision In Theory And Practice. DAFFE/CMF, 2001.
4. BRIAULT, C.: The Rationale for a Single National Financial Services Regulator. FSA Occasional Paper, 1999.
5. GOLIN, J.: The Bank Credit Analysis Handbook: A Guide for Analysts, Bankers and Investors. John Wiley & Sons (Asia) Pte Ltd., 2001.

ZÁKONNÁ OCHRANA BANKOVÝCH VKLADOV SA POSTUPNE ROZŠIRUJE AJ NA PRÁVNICKÉ OSOBY

JUDr. Štefan Hrčka, Národná banka Slovenska

Od začiatku decembra 2001 nadobudla účinnosť absolútna väčšina ustanovení doteraz najrozsiahlejšej a predovšetkým pre vkladateľov najdôležitejšej novely zákona o ochrane vkladov (zákona NR SR č. 118/1996 Z. z. v znení neskorších predpisov). Táto novela je uverejnená v Zbierke zákonov SR pod číslom č. 492/2001 Z. z. a jej cieľom je predovšetkým postupné zosúladenie zákona o ochrane vkladov s požiadavkami Európskej únie na ochranu bankových vkladov.

Práve preto sa zákonná ochrana bankových vkladov bude postupne rozširovať z doterajšej ochrany bankových vkladov fyzických osôb (občanov) aj na bankové vklady väčšiny právnických osôb. Pritom k prvému rozšíreniu ochrany bankových vkladov na vklady niektorých vybraných nepodnikateľských právnických osôb došlo už od 1. decembra 2001. Postupne sa tiež bude zvyšovať celková maximálna možná výška náhrad, ktoré Fond ochrany vkladov vypláca za zákonom chránené nedostupné bankové vklady.

Aj z týchto dôvodov bolo okrem iného potrebné zvýšiť výšku príspevkov, ktoré banky a pobočky zahraničných bánk (ďalej len „banky") povinne platia Fondu ochrany vkladov (ďalej len „FOV") za to, že garantuje vyplatenie nedostupných bankových vkladov v prípadoch, keď dôjde k insolventnosti bánk, teda v prípade, keď je banka vyhlásená za neschopnú vyplácať vklady, ako aj v prípade, keď súd rozhodnutím vydaným v konkurznom konaní na majetok banky pozastaví nakladanie s vkladmi v banke ešte pred vyhlásením banky za neschopnú vyplácať vklady.

Zníženie percentuálnej ochrany vkladov

Pre fyzické osoby, teda pre občanov, ktorí mali zákonom chránené bankové vklady už pred decembrom 2001, je mimoriadne dôležitou zmenou to, že náhrada za nedostupné vklady sa už nebude poskytovať vo výške 100 % nominálnej hodnoty vkladu, ale výlučne vo výške 90 % nominálnej hodnoty chráneného nedostupného bankového vkladu. Percentuálne zníženie ochrany bankových vkladov zo 100 % najviac na 90 % umožňuje EÚ, hoci takéto zníženie nepredpisuje. Požiadavka Asociácie bánk na zníženie percentuálnej ochrany bankových vkladov bola akceptovaná ako ekonomicky opodstatnená, lebo značná časť vkladateľov si ukladala svoje peniaze presne v zákonom chránenej výške do bánk s najvyššími úrokmi. Pritom vkladatelia nezohľadňovali publikované odborné informácie o rizikovosti a nedobrom ekonomickom a finančnom stave týchto rizikových bánk, ale pre prípad insolventnosti rizikových bánk a nedostupnosti vkladov v rizikových bankách sa spoliehali, že náhradu za vklady v týchto bankách v konečnom dôsledku tak či tak vyplatí vkladateľom v plnej výške FOV.

Cieľom schváleného percentuálneho zníženia ochrany bankových vkladov je dosiahnuť práve to, aby vkladatelia vyhľadávali banky, do ktorých si uložia vklady, nielen podľa najvyššej sľubovanej výšky úrokov, ale aby sledovali aj údaje o ekonomickej a finančnej situácii jednotlivých bánk. Mimochodom, racionálne správanie sa vkladateľov by mohla podstatne ovplyvniť aj samotná slovenská Asociácia bánk, ktorá ako stavovská organizácia má prehľad o všetkých bankových subjektoch na Slovensku a o jednotlivých druhoch poskytovaných bankových služieb. Asociácia bánk by teda mohla aktuálne a kvalifikovane informovať verejnosť o tom, od akej výšky sú sľubované úroky z vkladov ekonomicky už nereálne a špekulatívne, prípadne by mohla informovať verejnosť aj o jednotlivých ekonomicky rizikových bankových subjektoch.

Zmeny maximálneho limitu náhrad za vklady

Maximálna možná výška náhrad, ktoré FOV vypláca za nedostupné bankové vklady, sa od začiatku decembra 2001 zjednotila pre všetky bankové subjekty vrátane stavebných sporiteľní. Pre vklady v stavebných sporiteľniach totiž do 1. decembra 2001 platila dvojnásobná výška maximálneho limitu ako pre ostatné banky. Od 1. decembra 2001 pre všetky banky vrátane stavebných sporiteľní platí, že maximálna možná výška náhrady poskytovanej jednému vkladateľovi za nedostupné vklady v jednej banke sa rovná tridsaťnásobku priemernej mesačnej mzdy na Slovensku za posledné štyri štatisticky uzavreté kalendárne štvrťroky pred vznikom nedostupnosti vkladov v banke, teda vlastne pred vznikom insolventnosti banky.

Už od 1. júla 2002 sa však maximálna možná výška náhrady poskytovanej jednému vkladateľovi za nedostupné vklady v jednej banke zvýši na štyridsaťnásobok priemernej mesačnej mzdy na Slovensku za posledné štyri štatisticky uzavreté kalendárne štvrťroky pred vznikom insolventnosti banky.

Takýto valorizačný mechanizmus postupného zvyšovania maximálnej možnej výšky náhrady v závislosti od rastu výšky priemernej mesačnej mzdy v SR, teda vlastne v závislosti od rastu slovenskej ekonomiky, bude platiť až do začlenenia SR do EÚ.

Od začlenenia SR do EÚ sa maximálna možná výška náhrady poskytovanej jednému vkladateľovi za nedostupné vklady v jednej banke zvýši na 20 000 EUR v prepočte na slovenské koruny. Tento prepočet sa bude robiť podľa kurzu vyhláseného Národnou bankou Slovenska ku dňu, keď sa vklady v insolventnej banke stali nedostupnými.

Samozrejme, predpokladom na vyplatenie náhrady v maximálnej možnej výške je to, aby jeden vkladateľ mal v insolventnej banke minimálne také vysoké vklady, že 90 % čistej nominálnej hodnoty všetkých vkladov jedného vkladateľa v insolventnej banke (po znížení o prípadné úvery vkladateľa z insolventnej banky a tiež po znížení o prípadné premlčané vklady vkladateľa v insolventnej banke) sa bude rovnať najviac maximálnej možnej výške náhrady. Ak by 90 % čistej nominálnej hodnoty všetkých vkladov jedného vkladateľa bola celkovo vyššia suma ako maximálna možná výška náhrady, tak vkladateľ dostane náhradu najviac vo výške maximálnej možnej výšky náhrady.

Rovnaké pravidlá platia pre maximálnu možnú výšku náhrad vyplácaných iným oprávneným osobám ako vkladateľom, napríklad pre náhrady vyplácané dedičom po vkladateľoch.

Postup pri rozširovaní ochrany bankových vkladov

Už od 1. decembra 2001 sa systém zákonnej ochrany bankových vkladov rozšíril pri bankových vkladoch fyzických osôb aj na také bankové vklady podnikajúcich fyzických osôb, ktoré sú zriadené na účely podnikania. Ide predovšetkým o bankové vklady živnostníkov, samostatne hospodáriacich roľníkov, súkromných lekárov a bankové vklady podobných malých podnikateľov, zriadené na účely podnikania. Do začiatku decembra 2001 totiž podnikajúce fyzické osoby mali zákonom chránené výlučne také bankové vklady, ktoré neboli zriadené na účely podnikania.

Rovnako už od 1. decembra 2001 sa systém zákonnej ochrany bankových vkladov rozšíril tiež na bankové vklady vybraných druhov právnických osôb neziskového nepodnikateľského charakteru. Ide o nadácie, neinvestičné fondy, neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby, združenia občanov a o spoločenstvá vlastníkov bytov a nebytových priestorov.

Od začlenenia SR do EÚ sa systém zákonnej ochrany bankových vkladov rozšíri aj na bankové vklady ostatných právnických osôb (napríklad na bankové vklady podnikateľských právnických osôb), a to s výnimkami, ktoré umožňuje EÚ.

Zo systému zákonnej ochrany bankových vkladov majú byť trvale vylúčené predovšetkým:

- právnické osoby, ktorých činnosť je zamerané na nakladanie s finančnými prostriedkami, ale aj niektoré ďalšie právnické osoby. Ide o banky, obchodníkov s cennými papiermi, centrálnych depozitárov cenných papierov, burzy cenných papierov, komoditné burzy, správcovské spoločnosti pre kolektívne investovanie vrátane majetku v podielových fondoch, poisťovne, doplnkové dôchodkové poisťovne, poštové podniky, prevádzkovateľov lotérií a iných podobných hier a o Exportno-importnú banku SR, ako aj o iné slovenské právnické osoby alebo zahraničné právnické osoby (vrátane ich pobočiek), ktoré majú čo len čiastočne rovnaký predmet činnosti;
- všetky právnické osoby, ktoré zo zákona musia mať účtovnú závierku povinne overenú audítorom, ide napríklad o akciové spoločnosti;
- štát, štátne fondy, obce a mestá, samosprávne kraje, ako aj ich rozpočtové organizácie a príspevkové organizácie;
- všetky orgány verejnej moci a všetky právnické osoby zriadené zákonom, napríklad Národná banka Slovenska a Úrad pre finančný trh.

Pre úplnosť treba upozorniť aj na ostatnou novelou neupravované ustanovenia zákona o ochrane vkladov, podľa ktorých náhrada z FOV nepatrí žiadnym takým vkladateľom, ktorí boli súdom právoplatne trestne odsúdení za čiastočné alebo úplné spôsobenie neschopnosti insolventnej banky vyplácať vklady, prípadne za legalizáciu výnosov z trestnej činnosti, na základe ktorej nadobudli vklady v insolventnej banke.

Samozrejme, zákon o ochrane vkladov nechráni všetky bankové vklady fyzických osôb ani všetky bankové vklady právnických osôb zaradených do systému zákonnej ochrany vkladov. Chráni len také bankové vklady fyzických osôb a také bankové vklady právnických osôb, ktoré spĺňajú požiadavky predpísané zákonom o ochrane vkladov. Nijaká fyzická osoba, ani nijaká právnická osoba nemá chránené také bankové vklady, ktoré zákon o ochrane vkladov vylučuje zo systému zákonnej ochrany vkladov.

Zákonom chránené bankové vklady

Najnovšia novela zákona o ochrane vkladov spresnila definíciu vkladu na účely zákonnej ochrany vkladov. Na tieto účely sa za vklad považuje záväzok (dlh) banky voči vkladateľovi na výplatu peňažných prostriedkov, ktoré banke zveril vkladateľ pri bankovom obchode vykonanom vo svojom mene a na svoj účet, prípadne ktoré banka prijala ako platby v prospech vkladateľa, a to vrátane úrokov a iných majetkových výhod (napríklad prémiových peňaž-

ných výhier) spojených so zverením týchto peňažných prostriedkov (teda s uloženými vkladmi). Pritom za vklad sa považuje aj podiel vkladateľa na spoločných vkladoch viacerých vkladateľov, ak sú osobné údaje všetkých spoločných vkladateľov zaevidované v evidencii banky skôr, ako sa banka stala insolventnou, a rovnako sa za vklad považuje podiel vkladateľa na notárskych úschovách, ak notár písomne doručil do banky osobné údaje a údaje o výške podielov jednotlivých vkladateľov na notárskej úschove skôr, ako sa banka stala insolventnou.

Nijaké iné peňažné záväzky banky voči vkladateľom alebo iným osobám, predovšetkým peňažné záväzky zo spôsobenej škody a peňažné záväzky zo zmluvných sankcií, sa nepovažujú za vklad, a preto FOV nemôže nikomu vyplatiť náhradu za takéto peňažné záväzky banky.

Zákon o ochrane vkladov však nechráni ani všetky vklady vkladateľov. Bankový vklad fyzickej osoby je chránený zákonom výlučne v prípade, ak banka podľa svojich záznamov – ktoré musia byť vykonané ešte pred vznikom insolventnosti banky – vedie tento vklad minimálne na meno, priezvisko, rodné číslo (alebo dátum narodenia) a na adresu trvalého pobytu tej fyzickej osoby, ktorá je vkladateľom. Bankový vklad právnickej osoby zaradenej do systému zákonnej ochrany bankových vkladov je chránený zákonom len v prípade, ak banka podľa svojich záznamov – ktoré musia byť vykonané ešte pred vznikom insolventnosti banky – vedie tento vklad minimálne na názov, identifikačné číslo (ak je pridelené) a na adresu sídla tej právnickej osoby zaradenej do systému zákonnej ochrany bankových vkladov, ktorá je vkladateľom. Pritom v evidencii banky podľa záznamov vykonaných bankou ešte pred vznikom insolventnosti banky musí byť uvedené aj meno, priezvisko a adresa trvalého pobytu fyzickej osoby alebo fyzických osôb, ktoré sú štatutárnym orgánom alebo členmi štatutárneho orgánu tejto právnickej osoby.

Okrem toho zákon o ochrane vkladov výslovne vylučuje zo systému zákonnej ochrany vkladov viaceré druhy bankových vkladov bez ohľadu na to, kto je vkladateľom a aké údaje má banka zaznamenané vo svojej evidencii o vkladateľoch týchto vkladov. Zo zákonnej ochrany bankových vkladov sú vylúčené predovšetkým:

- všetky vklady na doručiteľa, teda najmä všetky vkladné knižky na doručiteľa, ale aj všetky vkladové listy na doručiteľa, vkladové certifikáty na doručiteľa, depozitné certifikáty na doručiteľa a pokladničné poukážky na doručiteľa;
- všetky vklady vo forme verejne obchodovateľných cenných papierov (teda cenných papierov obchodovateľných na trhu burzy cenných papierov) alebo vo forme dlhopisov, zmeniek a šekov (aj keď ide o cenné papiere na meno);
- všetky spoločné vklady, pri ktorých nie sú osobné údaje všetkých spoločných vkladateľov zaevidované v evidencii banky skôr, ako sa banka stala insolventnou, ako aj všetky notárske úschovy, o ktorých notár písomne nedoručil do banky osobné údaje a podiely jednotlivých vkladateľov na notárskej úschove skôr, ako sa banka stala insolventnou.

Pre úplnosť treba upozorniť aj na ustanovenia zákona o ochrane vkladov, podľa ktorých náhrada z FOV nepatrí za žiadne premlčané vklady, ani za žiadne vklady takých vkladateľov, ktorí podľa zákona o bankách patrili medzi osoby s osobitným vzťahom k insolventnej banke kedykoľvek v období jedného roka pred vznikom insolventnosti banky – ide predovšetkým o vklady funkčne najvyššie postavených predstaviteľov a o veľkých akcionárov insolventnej banky.

FOV nemôže nikomu vyplatiť náhradu za bankové vklady a iné peňažné nároky vylúčené zo systému zákonnej ochrany vkladov. Nárok na takéto vklady a iné peňažné nároky si však možno uplatniť proti insolventnej banke, napríklad v konkurznom súdnom konaní na majetok insolventnej banky.

Preukazovanie práva na náhradu

Novela zákona o ochrane vkladov čiastočne zmenila aj pravidlá preukazovania práva na vyplatenie náhrady z FOV za zákonom chránené nedostupné bankové vklady uložené v insolventnej banke. Zmena týchto pravidiel bola nevyhnutná, keďže systém zákonnej ochrany bankových vkladov sa od 1. decembra 2001 rozšíril aj na vybrané druhy právnických osôb.

Každá fyzická osoba a rovnako každá právnická osoba, ktorá požaduje vyplatenie náhrady z FOV za nedostupný bankový vklad musí preukázať, že má právo na výplatu požadovanej náhrady za zákonom chránený bankový vklad uložený v insolventnej banke. Toto právo sa preukazuje najmä dokladom o vkladovom vzťahu medzi žiadateľom a insolventnou bankou (napr. predložením vkladnej knižky na meno žiadateľa), prípadne rozhodnutím súdu alebo iného príslušného orgánu verejnej moci (napr. rozhodnutím o dedičstve, podľa ktorého žiadateľ zdedil zákonom chránený bankový vklad).

Na výplatu náhrady za taký vklad, ktorého výplata bola viazaná (vinkulovaná) na súhlas tretej osoby (teda inej osoby ako vkladateľa), prípadne ktorý slúžil ako akreditív v prospech tretej osoby, je nevyhnutné odovzdať aj písomný súhlas oprávnenej tretej osoby s jej úradne osvedčeným (overeným) podpisom.

Fyzická osoba požadujúca náhradu musí popri preukázaní svojho práva na výplatu náhrady zároveň preukázať svoju totožnosť. Totožnosť sa preukazuje platným dokladom totožnosti, a to platným občianskym preukazom, prípadne platným cestovným pasom, diplomatickým pasom alebo služobným pasom, a cudzinec môže svoju totožnosť preukázať aj úradným dokladom o povolení na pobyt na území SR. Prípadný zástupca žiadateľa musí

preukázať svoju totožnosť platným dokladom totožnosti a odovzdať doklad o svojom oprávnení na zastupovania žiadateľa, napríklad právoplatné rozhodnutie súdu o svojom menovaní za opatrovníka žiadateľa, prípadne splnomocnenie na zastupovanie žiadateľa pri žiadosti o náhradu a pri prevzatí náhrady s úradne osvedčeným (overeným) podpisom žiadateľa. Rodič, ktorý za svoje dieťa požaduje vyplatenie náhrady a ktorý nebol súdom pozbavený rodičovských práv, musí predložiť svoj platný občiansky preukaz alebo iný platný doklad totožnosti a zároveň odovzdať originál alebo úradne osvedčenú (overenú) kópiu rodného listu dieťaťa.

Právnická osoba požadujúca náhradu musí popri preukázaní svojho práva na výplatu náhrady zároveň odovzdať výpis z úradného registra alebo z inej úradnej evidencie, v ktorej je zapísaná, nie starší ako jeden mesiac pred uplatnením práva na náhradu. Z takéhoto výpisu je okrem iného zrejmé aj to, či žiadajúca právnická osoba patrí medzi právnické osoby zaradené do systému alebo vylúčené z ochrany bankových vkladov a kto je štatutárnym orgánom žiadajúcej právnickej osoby, ktorý ju môže zo zákona automaticky zastupovať aj pri žiadosti o náhradu a pri prevzatí náhrady. Zástupca žiadajúcej právnickej osoby musí preukázať svoju totožnosť platným dokladom totožnosti a musí odovzdať doklad o svojom oprávnení na zastupovanie žiadajúcej právnickej osoby. Ak však žiadajúcu právnickú osobu nezastupuje jej štatutárny orgán, ale nejaký iný zástupca, tak takýto zástupca musí odovzdať aj poverenie, respektíve splnomocnenie na zastupovanie žiadajúcej právnickej osoby s úradne osvedčeným (overeným) podpisom štatutárneho orgánu žiadajúcej právnickej osoby.

Ostatné úpravy v zákone o ochrane vkladov

Najnovšia novela zákona o ochrane vkladov s účinnosťou od 1. decembra 2001 zmenila aj viaceré ďalšie dovtedy platné ustanovenia zákona o ochrane vkladov.

Z hľadiska klientov insolventnej banky treba poukázať predovšetkým na to, že od okamihu, keď sa vklady v insolventnej banke stanú nedostupnými, až do skončenia vyplácania náhrad za vklady sa priamo zo zákona pozastavuje nakladanie s vkladmi v insolventnej banke, postupovanie pohľadávok proti insolventnej banke z nedostupných vkladov, ako aj započítavanie vzájomných pohľadávok medzi insolventnou bankou a inými osobami. Na rovnaké obdobie sa tiež insolventnej banke zo zákona zakazuje prijímať ďalšie vklady, poskytovať úvery, bankové záruky a akreditívy a uzatvárať iné obchody, ktorými by sa zvyšovali pohľadávky alebo záväzky insolventnej banky voči iným osobám. Insolventná banka je tiež povinná okamžite „zmraziť" nakladanie s bankovými platobnými kartami vydanými k účtom v insolventnej banke. Treba však upozorniť, že vôbec sa nezastavuje ani neprerušuje splácanie úverov a úrokov z úverov, ktoré insolventná banka poskytla svojim klientom.

Najnovšou novelou zákona o ochrane vkladov sa tiež zmenili niektoré ustanovenia, ktoré upravujú vzájomné vzťahy medzi bankami a FOV, a rovnako niektoré ustanovenia, ktoré upravujú fungovanie FOV, napríklad ustanovenia o orgánoch FOV a o spolupráci FOV s inštitúciami na ochranu bankových vkladov v iných štátoch. Predovšetkým sa však zvýšila horná hranica riadnych príspevkov a mimoriadnych príspevkov, ktoré sú banky povinné platiť do FOV. Horná hranica riadneho príspevku sa zvýšila z 0,3 % na 0,75 % a horná hranica mimoriadneho príspevku sa zvýšila z 0,3 % až na 1,0 % z celkovej výšky chránených bankových vkladov, ktoré sú uložené v jednotlivých bankách.

Novela výslovne určila aj to, že na právne vzťahy medzi FOV a insolventnou bankou, za ktorú FOV vyplatil náhrady za nedostupné vklady, sa použijú ustanovenia o ručení podľa Občianskeho zákonníka, ak zákon o ochrane vkladov neupravuje tieto vzťahy inak. V tejto súvislosti treba spomenúť aj predchádzajúcu novelu zákona o ochrane vkladov, ktorá je uverejnená v Zbierke zákonov SR pod číslom č. 397/2001 Z. z. a ktorá nadobudla účinnosť 5. októbra 2001. Táto predchádzajúca novela čisto formulačne upravila ustanovenie o pohľadávkach FOV voči insolventným bankám, za ktoré FOV vyplatil náhrady za nedostupné vklady. Cieľom tejto novely bolo zabezpečiť, aby sa na vzťahy medzi FOV a insolventnými bankami nedalo v budúcnosti použiť tendenčné rozhodnutie, ktoré prijal jeden zo senátov Najvyššieho súdu SR v spore medzi FOV a Dopravnou bankou, za ktorú FOV vyplatil náhrady za nedostupné vklady.

Záver

Treba zdôrazniť, že nárok na náhradu a výška náhrady za vklady uložené v bankách, ktoré skrachovali pred 1. decembrom 2001, sa posudzuje a zisťuje výlučne podľa tých ustanovení zákona o ochrane vkladov, ktoré platili do 1. decembra 2001. Práve preto za vklady v bankách, ktoré skrachovali pred 1. decembrom 2001 (napr. za vklady v Devín banke), nemá nárok na náhradu nijaká právnická osoba. Zároveň to však znamená, že za zákonom chránené vklady v bankách, ktoré skrachovali pred 1. decembrom 2001 (napr.za zákonom chránené vklady v Devín banke), vypláca FOV náhrady fyzickým osobám vo výške 100 %, a nie iba vo výške 90 % z nominálnej hodnoty vkladu. Samozrejme, pritom platí, že maximálna možná výška náhrady poskytovanej jednému vkladateľovi za nedostupné vklady v jednotlivých insolventných bankách nemôže byť vyššia ako tridsaťnásobok priemernej mesačnej mzdy na Slovensku, ktorá bola štatisticky známa ku dňu, keď sa tieto banky stali insolventnými.

GUNNAR MYRDAL

Ing. Anetta Čaplánová, PhD.
Národohospodárska fakulta, Ekonomická univerzita v Bratislave

Gunnar Myrdal sa narodil 6. decembra 1898 v rodine farmára. V roku 1923 ukončil štúdium práva na Štokholmskej univerzite a začal pracovať ako právnik. Súčasne však pokračoval v doktorandskom štúdiu so zameraním na ekonómiu. Bol študentom Knuta Wicksella, Davida Davidsona, Eli Heckshera a Gustava Cassela. V roku 1927 získal na Štokholmskej univerzite doktorát z ekonómie a publikoval svoju dizertačnú prácu, v ktorej položil východiská svojej peňažnej teórie. V rokoch 1925 – 30 s prestávkami študoval a pôsobil v zahraničí, v Nemecku, vo Veľkej Británii a v USA a publikoval svoje prvé práce. V roku 1933 získal ako nástupca Cassela katedru politickej ekonómie a verejných financií na Štokholmskej univerzite. V tomto roku publikoval v nemčine článok, ktorý sa stal kľúčovou časťou knihy Monetary Equilibrium (Peňažná rovnováha), ktorá vyšla v roku 1939 v angličtine. Od 30-tych rokov zastával aktívne miesto aj vo švédskej politike. V roku 1934 bol zvolený do švédskeho parlamentu ako poslanec za sociálno-demokratickú stranu. Toto obdobie, t. j. roky 1927 – 1934 sa často považujú za intelektuálne najproduktívnejšie v Myrdalovej kariére.

Myrdal sa z poverenia Carnegieho korporácie na prelome 30-tych a 40-tych rokov zameral na štúdium problému černochov v Amerike. Výsledkom tejto práce bola publikácia An American Dilemma: The Negro Problem and Modern Democracy (Americká dilema: problém černochov a moderná demokracia). Po návrate do Švédska v roku 1942 opäť pôsobil ako poslanec, člen správnej rady švédskej centrálnej banky a predseda Švédskej plánovacej komisie. V rokoch 1945 – 1947 zastával post ministra obchodu. V roku 1947 bol vymenovaný za výkonného sekretára Ekonomickej komisie OSN pre Európu. V roku 1957 tento post opustil, aby sa mohol venovať štúdiu hospodárskeho vývoja a politiky krajín južnej Ázie. Tejto práci zasvätil desať rokov a jej výsledkom boli dve publikácie Asian Drama: An Inquiry into the Poverty of Nation; a The Challenge of World Poverty: A World Anti-Poverty Program in Outline (Ázijská dráma: Pojednanie o chudobe národov; a Problém svetovej chudoby: Náčrt svetového programu proti chudobe). V roku 1961 sa vrátil do Švédska a bol vymenovaný za profesora medzinárodnej ekonómie na Štokholmskej univerzite. V tomto roku na Štokholmskej univerzite založil aj Inštitút medzinárodných ekonomických štúdií.

Myrdalovi bolo udelených viac ako tridsať čestných doktorátov a veľký počet medzinárodných ocenení. V roku 1974 získal spolu s Friedrichom von Hayekom Nobelovu cenu za ekonómiu za priekopnícku prácu v oblasti teórie peňazí a ekonomických výkyvov a za prenikavú analýzu interdependencie ekonomických, sociálnych a inštitucionálnych súvislostí. Rovnako ako Hayek aj Myrdal začal svoju vedeckú kariéru v oblasti čistej ekonomickej teórie a zaoberal sa teóriou ekonomických výkyvov a peňažnou teóriou. V neskoršom období Myrdal zameral svoju ekonomickú analýzu najmä na sociálne, demografické a inštitucionálne podmienky ekonomického vývoja a jeho práca bola bezprostredne spojená s problémami praktickej hospodárskej politiky. V tejto súvislosti pri udelení Nobelovej ceny Švédska akadémia vied poukázala na význam jeho práce Americká dilema, v ktorej preukázal schopnosť začleniť ekonomickú analýzu do širšej sociálnej perspektívy.

Gunnar Myrdal bol ženatý s Alvou Reimerovou-Myrdalovou, ktorá počas svojej profesionálnej kariéry zastávala vysoké posty v OSN a UNESCO, pôsobila ako veľvyslankyňa Švédska v Indii a zastávala i post ministerky. Mali spolu tri deti, dve dcéry a jedného syna. Gunnar Myrdal zomrel v roku 1987 vo veku 89 rokov.

Myrdalove ekonomické názory a teória

V prvom období Myrdalovej vedeckej činnosti možno väčšinu jeho prác charakterizovať ako práce napísané v duchu ekonómie ako čistej vedy, zamerané najmä na analýzu aktuálnych teoretických otázok tej doby. Toto obdobie Myrdalovej profesionálnej kariéry sa bezprostredne spája s ekonomickou analýzou tzv. Štokholmskej školy, ktorá sa v 30-tych rokoch 20. storočia vyčlenila ako oddelená skupina ekonómov zaoberajúcich sa špecifickými problémami a vyžívajúcich špecifický metodologický prístup k analýze. Teória Štokholmskej školy je najčastejšie známa ako teória, ktorá vznikla paralelne s Keynesovou všeobecnou teóriou a riešila podobné problémy, akými sa zaoberal J.M. Keynes. Napriek tomu medzi týmito prístupmi existujú významné rozdiely. Na rozdiel od Keynesa sa teória štokholmských ekonómov vyznačovala snahou o dynamický prístup, pričom v ich analýze možno vypozorovať uplatnenie viacerých dynamických metód. Jednou z nich je prístup, ktorý do teórie uviedol Myrdal a poukázal ním na to, že očakávania sú nezávislou súčasťou premenných, ktoré ovplyvňujú dlhodobú rovnováhu. Štokholmskí ekonómovia venovali veľkú pozornosť aj analýze peňažných javov a problematike peňažnej rovnováhy. Súčasťou ich teórie bola analýza, ktorú v tomto smere uskutočnil Gunnar Myrdal.

Vo svojom dynamickom prístupe k rovnováhe prišiel Myrdal s myšlienkou, že pri teoretickom určovaní rovnováhy je

potrebné vziať do úvahy očakávané dôsledky vplyvu niektorých zmien a pohybov. Požadoval teda, aby ekonomická analýza zohľadňovala nielen v súčasnosti pôsobiace determinanty vývoja, ale aj „očakávané dôsledky", alebo ako ich niekedy označoval „faktor zmeny". Touto koncepciou chcel poukázať na to, že zmeny bez ohľadu na to, či sú predvídané, alebo nie, ovplyvňujú ekonomické procesy dávno predtým, ako k nim dôjde. Tento vplyv je podľa neho možný preto, že k tvorbe cien dochádza v mysliach ľudí. V dynamickej teórii má teda rovnovážna cena svoju vlastnú existenciu a líši sa od rovnovážnej ceny, ktorá vzniká v podmienkach statickej rovnováhy. Statickú teóriu Myrdal nepovažoval za správnu aproximáciu reality, keďže ceny v statickom modeli spravidla nezodpovedajú skutočným cenám. Napriek tomu však poukazoval na opodstatnenosť využitia statického prístupu, keďže je určitým teoretickým základom zložitejšej a hlbšej analýzy, a môže teda slúžiť ako určité východisko dynamickej teórie.

Myrdalovu prácu Peňažná rovnováha možno považovať za snahu o kritický návrat k Wicksellovej myšlienke normálnej úrokovej miery tak, aby ju bolo možné využiť pri analýze peňažnej rovnováhy. Myrdal v Peňažnej rovnováhe nadviazal na svoju doktorskú dizertáciu, v ktorej sa venoval problematike tvorby cien a ekonomických výkyvov. Za najvýznamnejší prínos Myrdala k rozvoju dynamickej metódy možno považovať koncepciu *ex ante* a *ex post*, ktorú uviedol do teoretickej analýzy peňažnej rovnováhy. S využitím tohto prístupu je možné prejsť i k analýze nerovnováhy. Podľa Myrdala sa ex ante úspory môžu odchyľovať od ex ante investícií, ex post sa však úroveň úspor a investícií musí rovnať, keďže spoločnosť môže z dlhodobejšieho hľadiska sporiť len akumuláciou reálnych aktív. Už v tejto práci Myrdal využil princíp kumulatívnej príčinnosti, ktorý bol súčasťou jeho teoretických analýz i v nasledujúcich rokoch. Ex ante očakávania sa v dynamickom procese prispôsobujú tak, aby sa ex post dosiahla účtovná rovnováha. Práve tento proces vedie podľa Myrdala k neočakávaným ziskom a stratám jednotlivých ekonomických subjektov ako i ku kolísaniu cien. Len v stave rovnováhy sa úspory ex ante rovnajú investíciám ex ante a neexistuje tlak na zmenu cien.

Napriek tomu, že podobnými otázkami sa v rovnakom období ako Myrdal zaoberali aj J. M. Keynes a F. von Hayek, rozdiel medzi prístupom týchto ekonómov a Myrdalovým prístupom spočíva v dôraze, ktorý Myrdal prikladá úlohe a významu očakávaní. Jedným zo základných cieľov jeho analýzy bolo uviesť do peňažného systému očakávania. Veličiny, ktoré ovplyvňujú peňažnú rovnováhu, musia byť kvantifikované ex ante. Myrdal označuje túto metódu analýzy ako analýzu v danom okamihu. Dynamickú analýzu za určité obdobie možno podľa neho uskutočniť len vtedy, ak vychádzame z vývojových tendencií, ktoré existujú pri určitých cenách. Tieto tendencie sú určené očakávaniami, ktoré dominujú v danej situácii. V tomto kontexte sú ex ante očakávania hybnou silou dynamického procesu. Výsledky ex post sú však tiež dôležité, keďže sa stávajú východiskom ex ante očakávaní pre nasledujúce obdobie. Ako sme uviedli vyššie, Myrdalova dynamická metóda je skonštruovaná tak, že ex post sa rovnováha vždy dosahuje. Z hľadiska peňažnej analýzy je však zaujímavé analyzovať i zmeny, ktoré prebiehajú medzi stavom ex ante a ex post a sú potrebné na to, aby sa dosiahla ex post rovnováha. Keďže Myrdal považuje tieto zmeny za dôsledok odchýlok od pôvodných očakávaní, musí podľa neho ekonomická analýza najskôr identifikovať ich príčinu, ktorú možno zistiť tak, že analyzujeme očakávania ex ante a potom pristúpime k zhodnoteniu prvkov, ktoré podmienili zmeny očakávaní ex post.

Využijúc koncepciu Wicksellovho kumulatívneho procesu Myrdal v Peňažnej rovnováhe poukázal na to, že s poklesom dôchodku spoločnosti klesá oveľa menej jej celková kúpna sila, ktorá je zdrojom dopytu po spotrebných statkoch. V dôsledku toho poklesne usporená časť dôchodku a následne pokles úspor povedie k zmene rovnovážnej situácie na trhu kapitálu. Tento jav má i nepriamy vplyv, keď udržiavanie dopytu po spotrebných statkoch zamedzí pokles ich cenovej hladiny. To podporí hodnotu kapitálu a reálne investície. Využitím tejto analýzy Myrdal dospel k záveru, že nemenné spotrebné zvyklosti podporujú zachovanie peňažnej rovnováhy i za predpokladu zhoršujúcich sa úverových podmienok. Touto analýzou sa priblížil k vysvetleniu faktorov, ktoré by mohli zastaviť zostupný kumulatívny proces a formuloval rovnovážny bod poklesu ekonomického cyklu, ktorý sa stane východiskom pre rast investícií a outputu. V tomto bode sa úspory ex ante môžu rovnať investíciám ex ante, čo je predpokladom dosiahnutia peňažnej rovnováhy tak, ako sme ju definovali vyššie. V tomto smere je teda ťažiskom Myrdalovej analýzy snaha determinovať faktory, ktoré vytvárajú ex post rovnováhu medzi úsporami a investíciami v prebiehajúcom kumulatívnom procese.

Podľa Myrdala sa teda koncepcia peňažnej rovnováhy chápaná ako stav, v ktorom nedochádza k Wicksellovmu kumulatívnemu procesu, vždy dotýka situácie v určitom časovom okamihu. Dosiahnutie peňažnej rovnováhy nepovažuje za abstraktný cieľ. Pochopenie mechanizmu jej utvárania môže prispieť k zníženiu prejavov ekonomického cyklu, i keď cyklus ako taký nedokáže úplne odstrániť. Myrdal súčasne poukázal na to, že opatrenia potrebné na dosiahnutie peňažnej rovnováhy a opatrenia zamerané na dosiahnutie iných cieľov si môžu navzájom protirečiť. V tejto súvislosti zdôraznil, že snaha dosiahnuť plnú zamestnanosť môže byť spojená s vysokými sociálnymi nákladmi.

Myrdal – inštitucionalista a spoločenský vedec

Napriek tomu, že v počiatkoch svojej profesionálnej kariéry sa Myrdal venoval ekonómii ako čistej vede, už v 20-tych rokoch písal aj články, v ktorých analyzoval problémy sociálnej politiky. V neskoršom období sa on sám považoval za inštitucionálneho ekonóma, pričom inštitucionalizmus definoval ako odmietnutie myšlienky, že môžu existujú výlučne ekonomické problémy. Problémy považoval za komplexné a požadoval, aby sa k nim pristupovalo z interdisciplinárneho hľadiska. Myrdal zastával kritický postoj k ekonomickému teoretizovaniu a zdôrazňoval, že ekonómovia by mali najskôr explicitne formulovať svoje hodnotové prístupy a až potom pristúpiť k formulácii odporučení pre hospodársku politiku.

Mali by byť tiež skromní pri formulovaní všeobecných zákonov a postulátov, len tak podľa neho dokážu účinne dosiahnuť stanovené praktické ciele. Svoje politické odporučenia by mali formulovať racionálne, t. j. aby vychádzali z čo najkomplexnejších a najsprávnejších poznatkov. Neznamená to však, že Myrdal odmietol metódu abstrakcie. Zdôrazňoval však, že sa je potrebné vyvarovať toho, aby sa pri ekonomickej analýze brali do úvahy irelevantné faktory a ignorovali faktory relevantné. Kritický postoj zaujímal i k úzko chápaným ekonomickým kategóriám. Ciele ekonomickej analýzy by podľa neho mali vychádzať z potrieb ľudí.

Myrdal získal celosvetovú popularitu svojou prácou o postavení černochov v Amerike, v ktorej sa snažil prepojiť ekonomickú, sociálnu, demografickú a inštitucionálnu analýzu. Na vysvetlenie ekonomických premenných využil sociologické premenné a poukázal na interakciu medzi „ekonomickými" a „neekonomickými" premennými. Napríklad lepšia výživa, zdravotný stav a vzdelanie pracovníkov podmieňujú ich vyššiu produktivitu a tak vytvárajú predpoklady pre ďalšie zlepšenie výživy, zdravotného stavu, či vzdelania obyvateľstva. Myrdal súčasne upozorňoval na potrebu vyvarovať sa vysvetľovania javov len na základe odhalenia príčinnej súvislosti medzi dvoma faktormi. Poukazoval na to, že ekonomické, sociálne, demografické a inštitucionálne faktory môžu byť v rovnováhe, ale častejšie sú v stave nerovnováhy. Prípad nerovnováhy považuje za zaujímavejší. Systém, ktorý sa nachádza v stave nerovnováhy sa mení na princípe tzv. „kumulatívnej príčinnosti". Tento princíp považoval za určitú formu multiplikačného procesu, ktorý môže v dôsledku spätnej väzby pokračovať do nekonečna.

Význam princípu kumulatívnej príčinnosti spočíva v tom, že umožnil objasniť proces interakcie, ktorý sa uskutočňuje nielen v tom sociálnom systéme, v ktorom jednotlivé prvky navzájom spolupôsobia, ale tiež v čase, takže pamäť a očakávania ekonomických subjektov v ňom zohrávajú kľúčovú úlohu. Reakcia ekonomických subjektov na zmenu určitej premennej, napríklad ceny, sa líši podľa toho, ako sa daná premenná v minulosti vyvíjala. Práve tento prvok odlišuje Myrdalov prístup od prístupu ekonómov, ktorí sa zaoberajú analýzou všeobecnej ekonomickej rovnováhy.

Princíp kumulatívnej príčinnosti dominuje aj v poslednej významnej Myrdalovej práci, v ktorej sa venoval analýze problémov ekonomík južnej Ázie. Myrdal poskytol alternatívne vysvetlenie vývoja a ekonomickej situácie krajín v tejto časti sveta. Podľa Myrdala väčšina ekonómov preceňuje úlohu akumulácie kapitálu v procese hospodárskeho vývoja. Sociálny systém v južnej Ázii podľa neho ovplyvňujú viaceré faktory, ktoré spolu navzájom súvisia a preto zmena niektorého z nich povedie k zmene ostatných faktorov. Ak dochádza k zmene viacerých faktorov súčasne, pričom žiadna zo zmien nie je dominantná, príčinná závislosť, ktorá v systéme existuje, bude pôsobiť kumulatívne. S využitím princípu kumulatívnej príčinnosti Myrdal poukázal na to, že špecializácia a úspory z rozsahu vedú k rastúcim výnosom a vysvetlil, ako malé rozdiely medzi krajinami môžu viesť k výrazným rozdielom v ich výkonnosti. Myrdal považoval nerovnomerné rozdelenie moci a chudoby v ekonomikách nielen za prekážku rovnosti, ale aj efektívnosti a ich ďalšieho rastu.

Myrdal sa venoval aj analýze inflácie sprevádzanej výrazným rastom nezamestnanosti, ku ktorej došlo vo vyspelých krajinách v 70-tych rokoch 20. storočia. Patrí k prvým ekonómom, ktorí v súvislosti s týmito procesmi použili pojem „stagflácia". Vzniknutú situáciu vysvetľoval ako dôsledok vplyvu nátlakových skupín výrobcov, nízkej miery organizácie spotrebiteľov, existujúcich daňových systémov, ktoré podporujú špekulatívne výdaje, ako i trhovým štruktúram, ktoré existujú v jednotlivých západných ekonomikách. Myrdal považoval infláciu za sociálne veľmi škodlivý fenomén.

Myrdala či už ako predstaviteľa Štokholmskej školy, alebo v neskoršom období, keď patril k inštitucionálnemu smeru v ekonómii, nemožno považovať za liberálne orientovaného ekonóma. Napriek tomu, že vyšiel z myšlienok svojich učiteľov, K. Wicksella a G. Cassela, stal sa kritickým k paradigme hospodárskeho liberalizmu a z hľadiska teoretickej analýzy, ako i hospodársko-politických odporúčaní patril k zástancom štátneho intervencionizmu. Najmä v neskoršom období možno Myrdala z hľadiska jeho diela a názorov priradiť k zástancom tzv. tretej cesty. Veril v možnosť samoreformy, ktorá vyplynie z konfliktu medzi preferovanými a proklamovanými cieľmi a reálnym konaním, medzi ideálmi a realitou. Výsledkom tohto konfliktu je buď to, že sa realita prispôsobí ideálom, alebo sa ideály zmenia tak, aby boli v súlade s realitou.

Vybrané práce Gunnara Myrdala

- 1927. Prisbildningsproblemet och föränderligheten. Uppsala and Stockholm. Almqvist&Wiksell.
- 1933. The Cost of Living in Sweden 1830 – 1930. London. P.S. Kipling.
- 1933. Der Gleichgewichtsbegriff als Instrument der geldtheoretischen Analyse. In: Beiträge zur Geldtheorie, ed. Friedrich von Hayek. Vienna. Springer-Verlag.
- 1939. Monetary Equilibrium. London. Hodge.
- 1940. Population: A Problem for Democracy. Cambridge. Harvard University Press.
- 1944. An American Dilemma: The Negro Problem and Modern Democracy. New York. Harper.
- 1953. The Political Element in the Development of Economic Theory. London. Routledge.
- 1957. Economic Theory and Underdeveloped Regions. London. Duckworth.
- 1958. Value in Social Theory: A Selection of Essays on Methodology. Ed. P. Streeten. London. Routledge.
- 1960. Beyond the Welfare State. New Haven. Yale University Press.
- 1961. Value-loaded concepts. In: Money, Growth and Methodology and Other Essays in Honor of Johan Akerman. Ed. H. Hegeland. Lund. Gleerup.
- 1968. Asian Drama: An Inquiry Into the Poverty of Nations. New York. Twentieth Century Fund.
- 1970. The Challenge of World Poverty: A World Anti-poverty Program in Outline. New York. Pantheon.
- 1972. Against the Stream: Critical Essays on Economics. New York. Pantheon.

JOZEF TRNOVEC
(1899 – 1981)

Jozef Trnovec, jeden z významných vedúcich pracovníkov Slovenskej národnej banky (SNB), sa narodil 25. januára 1899 v Banskej Bystrici. Tu aj absolvoval štúdia, ktoré v roku 1916 ukončil maturitnou skúškou na Vyššej obchodnej škole a nastúpil ako účtovník do parnej tehelne v Banskej Bystrici. Od 1. marca 1917 do 1. augusta 1918 bol notárskym praktikantom na obecnom notariáte vo Veľkej Slatine. Po viac než ročnom pôsobení musel toto miesto opustiť, pretože sa proti nemu viedlo vyšetrovanie pre „poburovanie a agitáciu panslavistickú", a tak sa znovu vrátil do tehelne na miesto účtovníka. Od 9. apríla 1919 už pôsobil ako praktikant Zvolenskej ľudovej banky, krátko na to premenovanej na Národnú banku, účastinnú spoločnosť v Banskej Bystrici. Počnúc 1. februárom 1921, teda ako dvadsaťdvaročný sa stal účtovníkom i dirigentom a viedol filiálku Národnej banky v Detve. Onedlho sa stal aj členom predstavenstva banskobystrickej filiálky Mestskej sporiteľne Pražskej.

Po nezhodách s hlavným riaditeľom Národnej banky Viliamom Paulínym z tejto inštitúcie odišiel a 20. mája 1926 vstúpil do služieb Národnej banky československej (NBČS). Začal ako praktikant v pražskom devízovom oddelení. Od septembra pôsobil ako úradník v Hlavnom ústave NBČS, odkiaľ ho preložili do filiálky Podmokly, kde v polovici decembra zložil predpísaný sľub a stal sa definitívnym úradníkom. Po roku a štvrť sa vrátil na Slovensko do bratislavskej filiálky. Hlavnou náplňou jeho práce bolo vedenie žírových účtov, úverovej knihy, preberanie odvodov a eskont zmeniek. Za zostavenie bratislavskej úverovej listiny bol ocenený osobnou pochvalou riaditeľa úverového odboru. Neskôr vypracoval aj štruktúru vyhotovovania úverových listín s pôsobnosťou pre celú NBČS. Trnovec bol v banke od počiatku veľmi dobre hodnotený. Za nadpriemerné výkony mu bol niekoľkokrát odporúčaný a dvakrát schválený mimoriadny služobný postup.

Na jeseň roku 1938, po vyhlásení autonómie Slovenska, sa spolupodieľal na vypracovaní návrhu na reorganizáciu NBČS. Následne ho slovenská autonómna vláda v súvislosti s predpokladanou reorganizáciou banky nominovala za člena bratislavskej obchodnej správy, povereného vedením úverového odboru, s titulom tajomník – námestník riaditeľa NBČS. Ako je však známe, udalosti sa uberali iným smerom a namiesto reorganizácie banky si Slovenský štát začiatkom apríla 1939 vytvoril vlastnú centrálnu banku. Až táto skutočnosť mu umožnila naplniť jeho ambície. V prvých mesiacoch sa popri riaditeľovi administratívneho odboru Martinovi Kollárovi veľkou mierou zúčastňoval na organizačných prácach pri tvorbe nového ústavu, ako aj na príprave právnej normy, ktorá definovala túto finančnú inštitúciu. S minimálnym počtom pracovných síl konštituoval úverový odbor a v auguste 1939 bol aj oficiálne menovaný riaditeľom tohto odboru, pričom už od apríla bol poverený jeho dočasným vedením. Súčasne vykonával funkciu námestníka riaditeľa administratívneho odboru, a to až do júla 1942. Práve v tomto období, ale aj v najbližších rokoch zastával mnoho funkcií ako člen správnych rád, poradných zborov a dozorných výborov.

S platnosťou od 1. apríla 1942 ho guvernér Karvaš vymenoval za riaditeľa SNB II. triedy pri ponechaní dovtedajšej funkcie. Trnovec bol popri guvernérovi jednou z kľúčových postáv, ktoré sa snažili o čo najväčšiu eliminácia nemeckého vplyvu na Národnú banku. Zo svojho postu ovplyvňoval úverovú politiku banky vo vzťahu k požiadavkám nemeckých firiem i peňažných ústavov, najmä formou zamietania nemeckých, ale i nevýhodných slovenských žiadostí o úvery. Do značnej miery tak uľahčoval zložitú pozíciu guvernéra pri obhajovaní ekonomických záujmov SNB, a teda aj celej krajiny. Svojím konaním sa tak príčinil o to, že Slovensko bolo relatívne ušetrené od nekontrolovaného hospodárskeho drancovania Nemeckou ríšou.

Ani fakt, že počas pôsobenia v SNB bránil záujmy vlastnej krajiny ho neuchránil od represálií, ktoré nasledovali po obnovení Československej republiky a ktoré postihli mnoho nevinných ľudí. Dočasná správa SNB ho ako exponenta bývalého štátu zbavila v polovici mája 1945 funkcie riaditeľa a bol zaradený ako úradník bez funkcie na základe stavu z roku 1938. Až do rozhodnutia preverovacej komisie, ktorá mala preveriť jeho „národnú, štátnu a ľudovodemokratickú spoľahlivosť" mu udelili nútenú dovolenku na dobu neurčitú. Na tieto udalosti, ako aj vzhľadom na svoj zlý zdravotný stav reagoval v septembri 1945 žiadosťou o preloženie do výslužby so zachovaním všetkých nárokov, ktoré mu ako riaditeľovi SNB prináležali, vrátane možnosti ponechať si tento titul. Hodnosť a titul riaditeľa SNB mu však preverovacia komisia na základe rozhodnutia zo začiatku októbra nepriznala. Komisia konštatovala, že Jozef Trnovec je „konfesijne zakuklený, je nepriamy a prevádzal vo svojej funkcii transakcie, ktorých korektnosť by mohla byť problematická". Napriek tomu navrhovala povolať ho do služby a preložiť mimo Bratislavy. Nakoniec Dočasná správa NBČS súhlasila s penzionovaním J. Trnovca od 1. októbra 1946 v hodnosti hlavného kontrolóra I. triedy. Takýmto spôsobom, čo však, žiaľ, bolo pre tú dobu príznačné, sa Národná banka rozišla s človekom, ktorého 20-ročné pôsobenie v tejto inštitúcii sa vyznačovalo nesmiernou pracovitosťou, usilovnosťou a obetavosťou.

Politické procesy v päťdesiatych rokoch neminuli ani Jozefa Trnovca. Falošné udanie stačilo na to, aby bol v januári 1950 zaradený do Tábora nútenej práce v Hronci na dobu dvoch rokov „pre rôzne machinácie pri výmene peňazí a pre jeho ľahostajný postoj k terajšiemu ľudovodemokratickému štátnemu zriadeniu". Po Trnovcovom odvolaní bol pôvodný rozsudok zrušený a po dvoch mesiacoch bol prepustený na slobodu. Na základe vykonštruovaného obvinenia bol väznený aj v rokoch 1953 – 1954. V druhej polovici päťdesiatych rokov až do začiatku roka 1960 pracoval ešte vo vydavateľstve Osveta v Bratislave.

Mgr. Miloš Mazúr, archív NBS

Z rokovania Bankovej rady NBS

Dňa 10. mája 2002 sa uskutočnilo 9. rokovanie Bankovej rady Národnej banky Slovenska pod vedením jej guvernéra Mariána Juska.

• BR NBS zobrala na vedomie Audítorskú správu k účtovnej závierke v skrátenom formáte vypracovanú audítorskou firmou Deloitte & Touche, s. r. o., ktorá bude publikovaná vo Výročnej správe NBS. Audítor v správe vyjadril názor, že účtovná závierka v skrátenom formáte je konzistentná vo všetkých významných súvislostiach s účtovnou závierkou zostavenou v súlade so zákonom o účtovníctve, z ktorej bola odvodená.

• BR NBS zobrala na vedomie Audítorskú správu k účtovným závierkam Národnej banky Slovenska zostavenými podľa medzinárodných účtovných štandardov k 31. decembru 2001 a 2000 vypracovanú audítorskou firmou DELOITTE & TOUCHE, s. r. o.

Audit bol vykonaný v súlade s Medzinárodnými audítorskými štandardmi a audítor v správe vyjadril názor, že účtovné závierky zobrazujú vo všetkých významných aspektoch pravdivo a vierohodne finančnú situáciu banky k 31. decembru 2001 a 2000, ako aj súvisiace výsledky jej hospodárenia, peňažné toky a zmeny vo vlastnom imaní, v súlade s Medzinárodnými účtovnými štandardmi.

Dňa 24. 5. 2002 sa uskutočnilo 10. rokovanie Bankovej rady NBS pod vedením jej guvernéra Mariána Juska.

• BR NBS v súlade s Dlhodobým plánom rozvoja bankového dohľadu schválila Stratégiu rozvoja bankového dohľadu. Cieľom stratégie je ďalšie skvalitnenie výkonu bankového dohľadu, predovšetkým orientácia na proaktívny prístup a vyhodnocovanie rizík bankových činností.

• BR NBS prerokovala správu o výsledku hospodárenia Národnej banky Slovenska za január – marec 2002. Výsledkom hospodárenia bola strata v objeme 3,4 mld. Sk. Vývoj hospodárenia NBS za hodnotené obdobie bol ovplyvnený najmä posilnením kurzu slovenskej koruny voči referenčnej mene EUR, keď k 28. 3. 2002 oproti 31. 12. 2001 kurz EUR/SKK posilnil o 2,31 %, čomu zodpovedala kurzová strata 2,4 mld. Sk. Ďalším faktorom, ktorý významne ovplyvnil úroveň straty, boli náklady na sterilizáciu bankového sektora. Aj v ďalšom období sa predpokladá, že výsledok hospodárenia NBS bude predovšetkým ovplyvňovať kurz koruny a náklady na sterilizáciu.

• BR NBS schválila materiál Pravidlá riadenia devízových rezerv NBS – Rule Book. Rule Book predstavuje súhrn zásad a pravidiel, ktorými sa vymedzuje pôsobenie NBS na svetových finančných a kapitálových trhoch, definuje metódy riadenia jednotlivých druhov rizík a určuje rozdelenie právomocí a zodpovednosti pri správe devízových rezerv NBS.

Dňa 31. 5. 2002 sa uskutočnilo 11. rokovanie Bankovej rady NBS pod vedením jej guvernéra Mariána Juska.

• BR NBS schválila správu o menovom vývoji v SR za apríl 2002. Vývoj základných makroekonomických parametrov si naďalej zachováva trend z predchádzajúceho obdobia. V súlade s očakávaniami NBS pokračoval priaznivý vývoj spotrebiteľských cien, charakterizovaný nezmenenou medziročnou dynamikou celkovej inflácie a miernym znížením jadrovej inflácie. Vývoj zahraničného obchodu bol v apríli charakterizovaný miernym medziročným znížením deficitu obchodnej bilancie. Riziká budúceho ekonomického vývoja, ktoré boli príčinou zvýšenia kľúčových sadzieb NBS (26. apríla 2002) aj naďalej pretrvávajú.

• BR NBS rozhodla o nezmenení kľúčových úrokových sadzieb NBS. Limitná sadzba pre štandardné dvojtýždňové REPO tendre tak zostáva na úrovni 8,25 %, jednodňová sterilizačná sadzba predstavuje 6,5 % a jednodňová refinančná sadzba 9,5 %. Zvýšenie kľúčových sadzieb NBS 26. apríla 2002 sa bezprostredne odrazilo v pohybe úrokových mier na peňažnom trhu. S malým oneskorením možno očakávať aj reakciu v oblasti klientských úrokových mier. Dopad na menové agregáty a reálnoekonomické premenné bude možné vyhodnotiť až s určitým časovým odstupom. V najbližších mesiacoch NBS očakáva pokračujúci priaznivý vývoj spotrebiteľských cien pri miernom znížení tak celkovej, ako aj jadrovej inflácie. V druhom polroku sa dynamika spotrebiteľských cien síce mierne zrýchli, ku koncu roka by sa však mala pohybovať skôr v dolnej polovici príslušných intervalov menového programu NBS na rok 2002.

• BR NBS schválila Aktualizovaný menový program na rok 2002. V porovnaní s pôvodným menovým programom sa nemení pásmo pre celkovú a jadrovú infláciu. BR NBS naďalej predpokladá relatívne stabilný vývoj výmenného kurzu slovenskej koruny voči euru, zodpovedajúci výkonnosti ekonomiky. Aktualizovaný menový program predpokladá rovnako ako pôvodný menový program na rok 2002 rast HDP v stálych cenách o 3,5 – 3,8 %. V porovnaní s pôvodnými predpokladmi NBS očakáva zvýšenie fiskálneho deficitu asi na 4,5 % z HDP. Následne podiel deficitu bežného účtu platobnej bilancie na HDP by mal dosiahnuť 8,3 %. Aktualizovaný menový program NBS na rok 2002 bude po redakčných úpravách zverejnený na internetovej stránke NBS v časti Menová politika.

Tlačové oddelelenie OVI NBS

Slávnostné otvorenie novej budovy Národnej banky Slovenska

Záber z tlačovej konferencie NBS. Na obr. zľava Ing. F. Hirner, generálny riaditeľ ZIPP, Ing. arch. P. Paňák, Ing. arch. M. Kusý, Ing. I. Šramko, viceguvernér NBS, Ing. P. Hronec, vrchný riaditeľ NBS, Ing. V. Ivanov, Združenie Inžiniering, riaditeľ stavby, Ing. J. Onda, hovorca NBS.

Pri príležitosti slávnostného odovzdania novej budovy ústredia NBS do užívania dňa 23. 5. 2002 sa v jej kongresovej sále konala tlačová konferencia Národnej banky Slovenska. Na úvod stretnutia s novinármi vystúpil viceguvernér NBS Ivan Šramko. Pripomenul hlavné medzníky výstavby novej budovy centrálnej banky a vysvetlil skutočnosti, ktoré viedli Bankovú radu NBS v roku 1994 k rozhodnutiu začať s výstavbou nového sídla centrálnej banky. Pracoviská NBS v Bratislave boli dislokované na 10 miestach vo vlastných i prenajatých objektoch. Ročné náklady len za samotný prenájom dosahujú každoročne až 35 mil. Sk. NBS platí každoročne za úschovu, správu a spracovanie obeživa mimo objektov NBS takmer 25,5 mil. Sk. Prepojenie počítačovej siete medzi jednotlivými objektmi, nutné telekomunikačné poplatky, náklady na parkovanie vozidiel, na rozvoz pošty, na ochranu objektov predstavujú ďalších 50 mil. Sk ročne. Súhrnne takto náklady na prevádzku NBS predstavujú každoročne viac ako 100 mil. Sk. Dôvodov na výstavbu novej budovy bolo však viac. Národná banka Slovenska má povinnosť predovšetkým zabezpečiť svoju bezpečnú a bezrizikovú prevádzku a znížiť náklady na prevádzku banky.

Viceguvernér Ivan Šramko zdôraznil, že financovanie stavby bolo plne zabezpečené výlučne vlastnými zdrojmi NBS a nie z peňazí daňových poplatníkov.

Moderný stavebný objekt – nové sídlo ústredia NBS v Bratislave – je v našich podmienkach jedinečnou stavbou. Z pohľadu architektonického riešenia je to impozantná budova, ale z hľadiska technologických riešení je to objekt na úrovni komplikovanej továrne. Termín dokončenia stavby ovplyvnilo 227 zmien, s ktorými pôvodný projekt nerátal. Komplexné skúšky boli nakoniec úspešné. Hlavná stavba bola dokončená 27. 12. 2001 a Okresný úrad Bratislava vydal rozhodnutie na užívanie budovy 26. 2. 2002. Realizácia stavby predstavuje pokrok aj z medzinárodného hľadiska, ide o budovu so špičkovými parametrami porovnateľnými so svetovou úrovňou.

S. Babincová, foto: P. Kochan

Prehľad vzdelávacích podujatí Inštitútu bankového vzdelávania NBS na III. štvrťrok 2002

Názov vzdelávacieho podujatia	Dátum
SEPTEMBER	
Business and Banking English Skills and Communication	sept. – dec. 2002
Peňažné a kapitálové trhy I	9. – 13.
Dištančné štúdium: Úverový proces v banke II – Riadenie rizika úverového procesu	10. 9. 2002 – január 2003
Základný kurz grafológie	11. – 13.
Účtovanie finančných nástrojov podľa medzinárodných účtovných štandardov	12. – 14.
Základy bankového účtovníctva III	16.
Ohodnocovanie hnuteľného majetku III.	16. – 18.
Úverové zručnosti pre pokročilých	16. – 20.
Tuzemský platobný styk	23. – 25.
Riadenie rizika	23. – 27.
Ohodnocovanie nehnuteľného majetku I	30. 9. – 2. 10.
Controlling a riadenie nákladov v banke	30. 9. – 3. 10.

Ukazovateľ	Merná jednotka	1998	1999	2000	2001	2001			2002		
						10.	11.	12.	1.	2.	3.
REÁLNA EKONOMIKA											
Hrubý domáci produkt 1) 2)	mld. Sk	641,1*	653,3*	667,7*	689,7*			689,7*			
Medziročná zmena HDP 3)	%	4,1*	1,9*	2,2*	3,3*			3,3*			
Miera nezamestnanosti 4)	%	15,6	19,2	17,9	18,6	17,3	17,7	18,6	19,7	19,6	19,1
Spotrebiteľské ceny 3)	%	5,6	14,2	8,4	6,5	7,1	6,5	6,5	6,2	4,3	3,6
OBCHODNÁ BILANCIA 2)											
Vývoz (fob)	mil. Sk	377 807	423 648	548 372	610 693	513 268	567 024	610 693	45 147	46 971	143 381
Dovoz (fob)	mil. Sk	460 736	468 892	590 728	713 898	587 862	654 185	713 898	50 950	53 408	162 997
Saldo	mil. Sk	-82 929	-45 244	-42 356	-103 205	-74 594	-87 161	-103 205	-5 803	-6 437	-19 616
PLATOBNÁ BILANCIA 2)											
Bežný účet	mil. Sk	-74 844,0	-47 544,0	-32 941,1	-84 891,5	-60 484,5	-72 182,2	-84 891,5	4 044,5	-8 101,3	
Kapitálový a finančný účet	mil. Sk	67 538,3	77 617,9	63 415,1	83 173,0	39 122,1	64 921,2	83 173,0	-372,6	3 501,6	
Celková bilancia	mil. Sk	-19 543,2	30 137,3	34 168,8	6 866,9	-13 334,5	1 969,5	6 866,9	-3 231,4	-5 855,6	
DEVÍZOVÉ REZERVY 4) 9)											
Celkové devízové rezervy	mil. USD	5 957,8	4 372,0	5 581,7	5 437,3	5 277,5	5 458,7	5 437,3	6 463,9	6 417,8	6 310,3
Devízové rezervy NBS	mil. USD	2 923,3	3 425,2	4 076,8	4 188,7	3 825,3	4 108,0	4 188,7	4 688,8	4 651,6	4 735,2
ZAHRANIČNÁ ZADLŽENOSŤ 4) 7)											
Celková hrubá zahraničná zadlženosť	mld. USD	11,9	10,5	10,8	11,3	11,1	11,0	11,3	11,3	11,5	
Zahraničná zadlženosť na obyvateľa SR	USD	2 209	1 944	2 021	2 095	2 066	2 040	2 095	2 102	2 138	
MENOVÉ UKAZOVATELE											
Devízový kurz 5) 6)	Sk/USD	35,242	41,417	46,200	48,347	48,096	48,535	48,233	48,063	48,577	47,883
Peňažná zásoba [M2] 4) 8)	mld. Sk	459,1	508,9	580,4	649,2	605,2	620,7	649,2	640,1	645,9	637,8
Medziročná zmena M2 3) 8)	%	2,5	10,9	14,2	11,9	8,0	10,8	11,9	10,6	11,0	9,1
Úvery podnikom a obyvateľstvu 4) 8)	mld. Sk	382,5	397,6	396,1	321,7	318,0	322,9	321,7	323,7	295,1	299,4
ŠTÁTNY ROZPOČET 2) 4)											
Príjmy	mld. Sk	177,8	216,7	213,4	205,3	169,6	185,2	205,3	19,3	32,0	47,9
Výdavky	mld. Sk	197,0	231,4	241,1	249,7	197,2	215,0	249,7	22,2	42,9	63,1
Saldo	mld. Sk	-19,2	-14,7	-27,7	-44,4	-27,6	-29,8	-44,4	-2,9	-10,9	-15,2
PRIMÁRNY TRH											
Priemerná úroková miera											
jednoročné vklady	%	11,17	12,34	9,76	6,62	6,37	6,28	6,31	6,11	6,06	6,05
krátkodobé úvery	%	20,61	19,61	13,61	11,24	10,67	10,57	10,30	10,33	9,94	10,04
krátkodobé čerpané úvery	%	19,72	17,45	11,95	9,18	8,69	8,58	8,79	8,89	8,90	8,98
PEŇAŽNÝ TRH											
Úrokové sadzby stanovované Bankovou radou NBS platnosť od						21.9.2001	26.10.2001	26.11.2001	21.12.2001	25.1.2002	22.3.2002
1-dňové operácie – sterilizačné	%					6,00	6,00	6,00	6,00	6,00	6,00
– refinančné	%					9,00	9,00	9,00	9,00	9,00	9,00
2-týždňová limitná sadzba NBS pre štandardný REPO tender	%					7,75	7,75	7,75	7,75	7,75	7,75
Priemerná úroková miera z medzibank.vkladov (BRIBOR) **											
overnight	%	14,41	11,47	7,96	7,35	7,10	7,23	7,26	7,22	7,25	6,95
7-dňová	%	15,88	13,24	8,47	7,73	7,69	7,71	7,67	7,61	7,65	7,62
14-dňová	%	16,54	13,56	8,53	7,76	7,76	7,75	7,72	7,68	7,70	7,68
1-mesačná	%	18,39	14,51	8,58	7,77	7,80	7,77	7,76	7,70	7,71	7,72
2-mesačná	%	19,82	15,16	8,58	7,77	7,85	7,78	7,76	7,70	7,73	7,73
3-mesačná	%	20,82	15,66	8,58	7,77	7,88	7,78	7,76	7,70	7,73	7,74
6-mesačná	%	22,14	16,23	8,58	7,77	7,91	7,79	7,75	7,70	7,71	7,74
9-mesačná	%			7,95	7,75	7,93	7,77	7,74	7,71	7,72	7,75
12-mesačná	%			7,97	7,76	7,98	7,77	7,74	7,71	7,72	7,74

1) stále ceny, priemer roka 1995
2) kumulatívne od začiatku roka
3) zmena oproti rovnakému obdobiu predchádzajúceho roka
4) stav ku koncu obdobia
5) kurz deviza stred, priemer za obdobie
6) od 1. 10. 1998 zrušenie fixného kurzového režimu a zavedenie floatingu
7) od 1. 1. 1999 zmena metodiky
8) vo fixnom východiskovom kurze k 1. 1. 1993
9) od 1. 1. 2002 zmena metodiky
* predbežné údaje
** od 29. 5. do 15. 10. 1997 „Monitoring úrokových sadzieb na trhu medzibankových depozít v SR"

Národná banka Slovenska

DEKÁDNA BILANCIA AKTÍV A PASÍV k 30. 4. 2002 v mil. Sk

Majetok			Zmena oproti 20.4.2002	Záväzky			Zmena oproti 20.4.2002
1 Zlato		1,026.4	(0.0)	1 Emisia obeživa		86,959.8	(-2,974.8)
2 Vklady v MMF v cudzej mene		5,035.9	(6.9)	2 Záväzky voči MMF v cudzej mene		5,036.1	(6.9)
3 Vklady v zahraničných bankách a medzinárodných inštitúciách v cudzej mene		13,378.9	(3,654.0)	3 Záväzky voči zahraničným bankám a medzinárodným inštitúciám		15,351.5	(150.1)
3.1 Vklady v zahraničných bankách	12,583.2		(3,659.9)	3.1 V cudzej mene	14,508.0		(150.1)
3.2 Vklady v medzinárodných inštitúciách	795.7		(-5.9)	3.2 V slovenských korunách	843.5		(0.0)
4 Pohľadávky voči zahraničiu v cudzej mene		8,909.6	(-319.7)	4 Emitované cenné papiere		18,650.0	(0.0)
5 Pohľadávky voči tuzemským finančným inštitúciam		30,387.4	(136.2)	4.1 V zahraničí v cudzej mene	0.0		(0.0)
5.1 Pohľadávky z refinancovania	15,841.6		(755.3)	4.2 Ostatné	18,650.0		(0.0)
5.2 Ostatné pohľadávky	14,545.8		(-619.1)	5 Záväzky voči tuzemským finančným inštitúciam		78,147.6	(1,015.1)
6 Cenné papiere		190,340.6	(1,274.7)	5.1 Peňažné rezervy bánk	25,996.0		(-1,628.3)
6.1 Zahraničné v cudzej mene	190,340.6		(1,274.7)	5.2 Ostatné	52,151.6		(2,643.4)
6.2 Tuzemské v slovenských korunách	0.0		(0.0)	6 Záväzky voči štátnej pokladnici		32,448.0	(5,040.8)
7 Majetkové účastiny		144.8	(0.0)	7 Záväzky voči verejnej správe		2,000.8	(199.3)
7.1 Zahraničné v cudzej mene	24.8		(0.0)	8 Ostatné záväzky		30,542.5	(-30.9)
7.2 Ostatné	120.0		(0.0)	8.1 Vklady ostatných klientov	982.0		(253.1)
8 Pohľadávky voči verejnej správe		10,600.0	(0.0)	8.2 Ostatné	29,560.5		(-284.0)
9 Ostatný majetok		16,267.1	(-728.2)	**Vlastné imanie**			
9.1 Úvery ostatným klientom	399.7		(-11.0)	9 Vlastný kapitál		10,756.7	(0.0)
9.2 Ostatné	15,867.4		(-717.2)	10 Hospodársky výsledok bežného roka (Zisk+, Strata–)		-3,810.3	(617.4)
Spolu		**276,090.7**	**(4,023.9)**	**Spolu**		**276,090.7**	**(4,023.9)**

Ing. Marián Jusko, CSc. v. r.
guvernér

Ing. Milena Koreňová
vrchná riaditeľka úseku informatiky

Národná banka Slovenska

DEKÁDNA BILANCIA AKTÍV A PASÍV k 10. 5. 2002 v mil. Sk

Majetok			Zmena oproti 30.04.2002	Záväzky			Zmena oproti 30.04.2002
1 Zlato		1,026.1	(-0.3)	1 Emisia obeživa		87,908.4	(948.6)
2 Vklady v MMF v cudzej mene		5,073.5	(37.6)	2 Záväzky voči MMF v cudzej mene		5,073.7	(37.6)
3 Vklady v zahraničných bankách a medzinárodných inštitúciách v cudzej mene		13,237.4	(-141.5)	3 Záväzky voči zahraničným bankám a medzinárodným inštitúciám		17,508.6	(2,157.1)
3.1 Vklady v zahraničných bankách	12,434.9		(-148.3)	3.1 V cudzej mene	16,665.1		(2,157.1)
3.2 Vklady v medzinárodných inštitúciách	802.5		(6.8)	3.2 V slovenských korunách	843.5		(0.0)
4 Pohľadávky voči zahraničiu v cudzej mene		11,789.7	(2,880.1)	4 Emitované cenné papiere		18,000.0	(-650.0)
5 Pohľadávky voči tuzemským finančným inštitúciam		29,709.2	(-678.2)	4.1 V zahraničí v cudzej mene	0.0		(0.0)
5.1 Pohľadávky z refinancovania	15,169.7		(-671.9)	4.2 Ostatné	18,000.0		(-650.0)
5.2 Ostatné pohľadávky	14,539.5		(-6.3)	5 Záväzky voči tuzemským finančným inštitúciam		84,499.0	(6,351.4)
6 Cenné papiere		191,243.8	(903.2)	5.1 Peňažné rezervy bánk	26,483.4		(487.4)
6.1 Zahraničné v cudzej mene	191,243.8		(903.2)	5.2 Ostatné	58,015.6		(5,864.0)
6.2 Tuzemské v slovenských korunách	0.0		(0.0)	6 Záväzky voči štátnej pokladnici		25,620.0	(-6,828.0)
7 Majetkové účastiny		144.8	(0.0)	7 Záväzky voči verejnej správe		1,637.0	(-371.8)
7.1 Zahraničné v cudzej mene	24.8		(0.0)	8 Ostatné záväzky		30,412.0	(-130.5)
7.2 Ostatné	120.0		(0.0)	8.1 Vklady ostatných klientov	800.1		(-181.9)
8 Pohľadávky voči verejnej správe		10,600.0	(0.0)	8.2 Ostatné	29,611.9		(51.4)
9 Ostatný majetok		14,549.2	(-1,717.9)	**Vlastné imanie**			
9.1 Úvery ostatným klientom	348.4		(-51.3)	9 Vlastný kapitál		10,756.7	(0.0)
9.2 Ostatné	14,200.8		(-1,666.6)	10 Hospodársky výsledok bežného roka (Zisk+, Strata–)		-4,041.7	(-231.4)
Spolu		**277,373.7**	**(1,283.0)**	**Spolu**		**277,373.7**	**(1,283.0)**

Ing. Marián Jusko, CSc. v. r.
guvernér

Ing. Milena Koreňová
vrchná riaditeľka úseku informatiky

Národná banka Slovenska

DEKÁDNA BILANCIA AKTÍV A PASÍV k 20. 5. 2002 v mil. Sk

Majetok			Zmena oproti 10.5.2002	Záväzky			Zmena oproti 10.05.2002
1 Zlato		1,026.1	(0.0)	1 Emisia obeživa		89,838.1	(1,929.7)
2 Vklady v MMF v cudzej mene		5,102.2	(28.7)	2 Záväzky voči MMF v cudzej mene		5,102.4	(28.7)
3 Vklady v zahraničných bankách a medzinárodných inštitúciách v cudzej mene		14,369.0	(1,131.6)	3 Záväzky voči zahraničným bankám a medzinárodným inštitúciám		15,554.6	(-1,954.0)
3.1 Vklady v zahraničných bankách	13,565.6		(1,130.7)	3.1 V cudzej mene	14,711.1		(-1,954.0)
3.2 Vklady v medzinárodných inštitúciách	803.4		(0.9)	3.2 V slovenských korunách	843.5		(0.0)
4 Pohľadávky voči zahraničiu v cudzej mene		10,647.8	(-1,141.9)	4 Emitované cenné papiere		18,000.0	(0.0)
5 Pohľadávky voči tuzemským finančným inštitúciam		29,696.7	(-12.5)	4.1 V zahraničí v cudzej mene	0.0		(0.0)
5.1 Pohľadávky z refinancovania	15,172.4		(2.7)	4.2 Ostatné	18,000.0		(0.0)
5.2 Ostatné pohľadávky	14,542.3		(-15.2)	5 Záväzky voči tuzemským finančným inštitúciam		84,398.2	(-100.8)
6 Cenné papiere		190,926.4	(-317.4)	5.1 Peňažné rezervy bánk	24,989.6		(-1,493.8)
6.1 Zahraničné v cudzej mene	190,926.4		(-317.4)	5.2 Ostatné	59,408.6		(1,393.0)
6.2 Tuzemské v slovenských korunách	0.0		(0.0)	6 Záväzky voči štátnej pokladnici		22,410.2	(-3,209.8)
7 Majetkové účastiny		144.8	(0.0)	7 Záväzky voči verejnej správe		1,585.9	(-51.1)
7.1 Zahraničné v cudzej mene	24.8		(0.0)	8 Ostatné záväzky		33,191.9	(2,779.9)
7.2 Ostatné	120.0		(0.0)	8.1 Vklady ostatných klientov	938.6		(138.5)
8 Pohľadávky voči verejnej správe		10,600.0	(0.0)	8.2 Ostatné	32,253.3		(2,641.4)
9 Ostatný majetok		14,211.5	(-337.7)	**Vlastné imanie**			
9.1 Úvery ostatným klientom	367.1		(18.7)	9 Vlastný kapitál		10,756.7	(0.0)
9.2 Ostatné	13,844.4		(-356.4)	10 Hospodársky výsledok bežného roka (Zisk+, Strata–)		-4,113.5	(-71.8)
Spolu		**276,724.5**	**(-649.2)**	**Spolu**		**276,724.5**	**(-649.2)**

Ing. Marián Jusko, CSc. v. r.
guvernér

Ing. Milena Koreňová
vrchná riaditeľka úseku informatiky

Časový harmonogram dekádnych bilancií je k dispozícii na internetovej adrese: http://www.nbs.sk.

NÁJDETE NÁS NA INTERNETE
http://nbs.sk

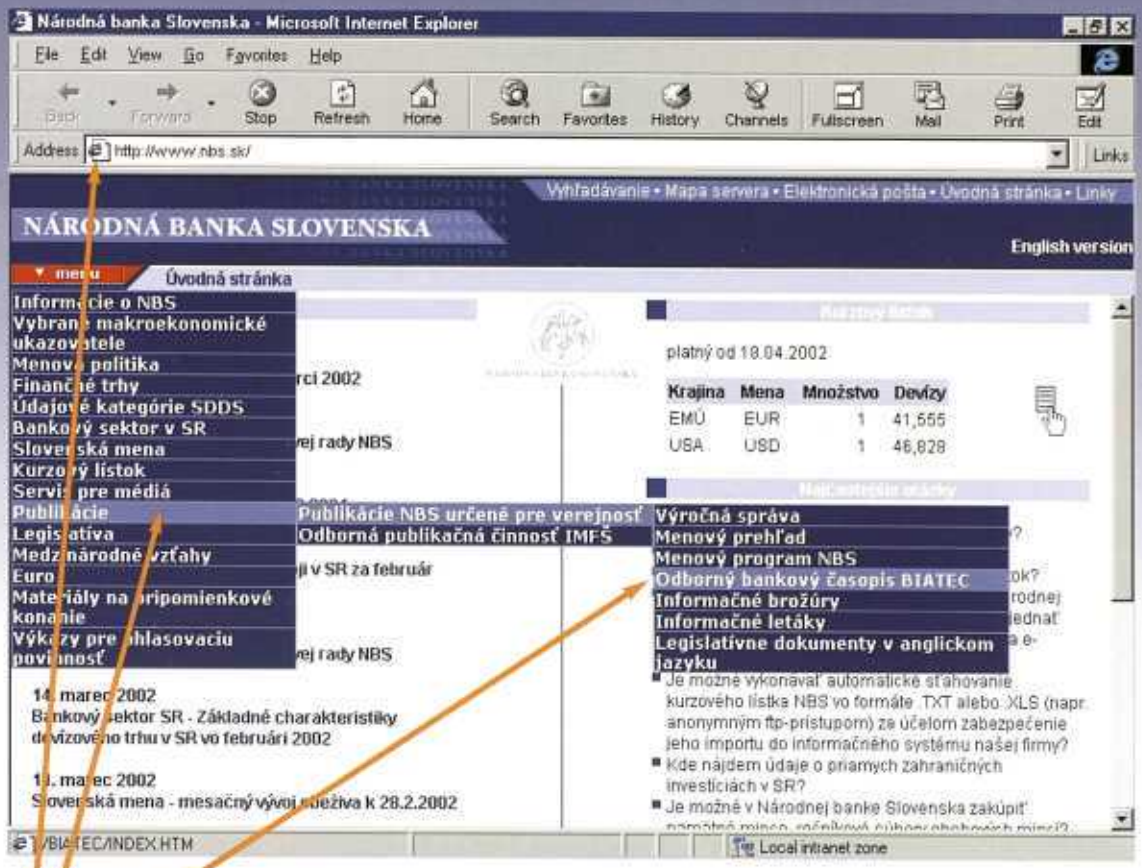

BIATEC